

**UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2011

Hana Hlubučková

**Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická**

**Korespondence Fráni Šrámka zobrazující jeho život a tvůrčí práci
(1922 – 1946)**

Hana Hlubučková

**Bakalářská práce
2011**

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Hanka HLUBUČKOVÁ**
Osobní číslo: **H08394**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Historicko-literární studia**
Název tématu: **Korespondence Fráňi Šrámka zobrazující jeho život
a tvůrčí práci**
Zadávající katedra: **Katedra literární kultury a slavistiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce se zabývá pojetím korespondence jako pramene a literatury, sekundární literaturou biografického zaměření, dopisy z literárního života, společensko politickou tematikou, spisovatelovou tvůrčí sebereflexí, a na závěr uměleckým i věcným přínosem Šrámkovy korespondence

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BURIÁNEK, František. Fráňa Šrámek. Praha 1960. KNAP, Josef. Fráňa Šrámek. Praha 1937. Lexikon české literatury, ABČR. Praha 2008. Zpravodaj Šrámkovy Sobotky. Přátelé Karel Čapek a Fráňa Šrámek. Aleš Fethers, Sobotka 2002.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Petr Poslední, CSc.
Katedra literární kultury a slavistiky

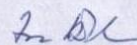
Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2010**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2011**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Ivo Říha, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2010

Poděkování

Ráda bych poděkovala panu doc. PhDr. Petru Poslednímu, CSc. za odborné vedení mé bakalářské práce, cenné rady, připomínky a ochotu. Děkuji také panu Mgr. Janu Bílkovi za zpřístupnění potřebných archiválií v AFŠ v Sobotce a rovněž pracovníkům Informačního centra v Sobotce, kteří mi vyšli maximálně vstříc a umožnili mi přístup ke všem potřebným informacím.

Hana Hlubučková

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury v závěru. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a také s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladu, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 29. 6. 2011.

Hana Hlubučková

Anotace

Tato práce se věnuje korespondenci Fráni Šrámka, která dosud nebyla publikována, nachází se v Archivu Fráni Šrámka v Sobotce a široké veřejnosti je nepřístupná. Zaměřuje se na dopisy psané přátelům do rodné Sobotky. Zobrazuje odraz Šrámkovy tvůrčí práce v korespondenci – dopisy s nakladateli, skladateli, dramatiky či scénáristy. Popisuje zájem o jeho díla mimo Československo – v Polsku. Dále dokumentuje Šrámkovo lyrické přátelství s Janem Jakešem; zvláštní kapitolu tvoří dopisy adresované mladičké Marii Knittlové.

Klíčová slova

Fráňa Šrámek, Sobotka, korespondence, regionální literatura

Title

The correspondence of Fráňa Šrámek displaying his life and creative work

Annotation

This work is dedicated to the correspondence of Fráňa Šrámek, which has not been published in any other manner. The correspondence can be found in Fráňa Šrámek's archives in Sobotka and is not available for general review. This work focuses on the letters written to his friends in his birthplace of Sobotka; it depicts the reflections of Fráňa Šrámek on his creative works – the letters with publishers, playwrights and scenarists; it describes the interest in his works outside Czechoslovakia – and in Poland. The work also documents Fráňa Šrámek's liking for the lyrics of Jan Jakeš; a different chapter includes letters addressed to young Marie Knittlova.

Keywords

Fráňa Šrámek, Sobotka, correspondence, regional literature

Obsah

Úvod	1
1. Fráňa Šrámek – sobotecký básník, prozaik a dramatik	3
1.1. Fráňa Šrámek o sobě	3
1.2. Fráňa Šrámek a Sobotka.....	3
1.3. První začátky a další literární vývoj Fráni Šrámka	5
2. Korespondence jako pramen osobní povahy a Šrámkovy listy dosud vydané	11
2.1. Korespondence jako žánr	11
2.2. Dosud vydaná korespondence Fráni Šrámka	14
3. Korespondence Fráni Šrámka spojená se Sobotkou před rokem 1938	19
3.1. Dopisy adresované Václavu Hejnovi	20
3.2. Šrámkovy dopisy Václavu Hejnovi vypovídající o vlastní tvorbě.....	22
3.3. O soboteckém divadle v korespondenci adresované Václavu Hejnovi.....	23
4. Korespondence Fráni Šrámka spojená se Sobotkou po roce 1938 ...	25
4.1. Rok 1939 – Politická reakce Fráni Šrámka na politickou situaci	25
4.2. Rok 1940 – Veselejší vzpomínání na Sobotku.....	27
4.3. Rok 1941 – Zásoby z venkova a Vyznání milosti.....	28
4.4. Rok 1942 – Víno z venkova a souvislosti	29
4.5. 1943-1947 – Korespondence adresovaná Janu Boudyšovi	30
4.6. Rok 1945 – Fráňa Šrámek vítá konec války	31
5. Odras Šrámkovy tvůrčí práce v korespondenci	35
5.1. Dopisy Fráni Šrámka nakladatelům – Přátelství s Františkem Borovým a odmítání ostatních nakladatelství	35
5.2. Šrámkovo dílo v Polsku	36

5.3. Šrámkovy dopisy adresované Miroslavu Krejčímu vypovídající o dlouhé cestě k opeře Létu.....	38
5.4. Rozhlasové zpracování Stříbrného větru.....	40
5.5. Krškovo ztvárnění Stříbrného větru na filmovém plátně	40
6. Všestranně zaměřené dopisy adresované blízkému příteli Janu Jakešovi	42
6.1. Dokumentace Šrámkovy dovolené na Šumavě v Nezdicích díky korespondenci s Janem Jakešem.....	42
6.2. Šrámkovo lyrické vzpomínání na šumavskou přírodu a přátele prostřednictvím dopisů s Janem Jakešem.....	44
6.3. Obraz divadelního ztvárnění Plačícího Satyra v listech psaných Janu Jakešovi.....	45
6.4. Šrámkovo smutné psaníčko Janu Jakeši o smrti Jakešova bratra.....	47
7. Dopisy Marii Knittlové.....	48
7.1. Sobotecká Stáza.....	48
7.2. Sobotecké sblížení prostřednictvím Šrámkových dopisů.....	49
7.3. Šrámkova psaníčka z 3. září 1927	50
7.4. Zamilovaný básník	51
7.5. Po návratu do Prahy	52
8. Závěr	53
9. Použitá literatura.....	55
9.1. Prameny:.....	55
9.2. Sekundární literatura:	60
9.3. Primární literatura:	62
10. Přílohy	63

Úvod

Od malička jsem s rodiči jezdila do Sobotky na výlety, procházeli jsme se tu malebným podloubím, kde se nacházel i dům, ve kterém se narodil významný český spisovatel Fráňa Šrámek nebo jsme se vydali na nedaleký Humprecht. Již tenkrát mi k srdci přirostla zdejší příroda a vždy jsem se těšila na další návštěvu. Bohužel se v následujících letech jezdilo do Sobotky čím dál tím méně.

V létě roku 2009 jsem tam po delší době opět zavítala a navštívila Museum Fráni Šrámka, kterým mě tenkrát provedl pan Janatka. Najednou se mi s tímto místem spojily poznatky z mých studií a všude kolem jsem cítila přítomnost velkého básníka. Právě tato návštěva mě inspirovala k napsání práce, která se jím bude zabývat. S tematikou Fráni Šrámka jsem se začala blíže seznamovat a zjistila jsem, že i přes velké množství různých studií, monografií a publikací existuje látka, která je dosud nezpracovaná, neznámá a veřejnosti nepřístupná – básníková korespondence. Přitom se domnívám, že se nachází na stejné literární úrovni jako další jeho díla. Prohlédnout si Šrámkovu osobní korespondenci mě přímo přitahovalo. Znamenalo to totiž více než si o něm přečíst nějakou monografii, znamenalo to číst to, co on sám před několika desítkami let napsal a zároveň prožíval. Znamenalo to poznat, jaký Šrámek byl. A tak jsem se vydala po stopách významného spisovatele a jezdila „čerpat inspiraci“ do Archivu Fráni Šrámka v Sobotce, z čehož posléze vznikla tato práce.

První kapitola nám nastiňuje známé informace o Fráňovi Šrámkovi, jeho životě a díle. Zabývá se jeho literárním vývojem od začátků, přes jeho vrcholovou tvorbu až po poslední básnickou sbírku.¹ Vysvětluje jeho blízký vztah k rodné Sobotce, která mu byla po dlouhá léta prázdninovým domovem a díky které získal spoustu přátel, s nimiž udržoval styky prostřednictvím korespondence.

Abychom se mohli zabývat Šrámkovými dopisy, seznamuje nás druhá kapitola se zkoumáním korespondence v rámci pramenů osobní povahy. Dozvídáme se výhody i její úskalí. Druhá část této kapitoly upozorňuje na dosud vydané Šrámkovy listy – popisuje dva výběry, které nám zprostředkovávají spisovatelův vztah s Milkou Hrdličkovou (*Listy z fronty*,

---

¹ Životem a dílem Fráni Šrámka se podrobněji zabývá velké množství publikací. Viz např. :KNAP, Josef. *Fráňa Šrámek : Postavy a dílo*. Praha : František Borový, 1937; BURIÁNEK, František. *Fráňa Šrámek : Portréty spisovatelů*. Praha : Československý spisovatel, 1976; HEJN, Václav, HRDLIČKOVÁ-ŠRÁMKOVÁ, Miloslava. *S Fráňou Šrámkem po Sobotecku*. Liberec : Krajské nakladatelství, 1957; JEDLIČKA, Josef. *České typy a jiné eseje. O politické sentimentalitě aneb Jan Ratkin*. Praha : Albatros Media a.s., 2009.

které píše z vojny, a *Listy z léta*, zasílané z prázdninových pobytů v Sobotce). Zde zmiňujeme i Šrámkovo spojení s Václavem Šolcem. Poslední část této kapitoly se zaměřuje na přátelství dvou významných představitelů naší literatury – Fráni Šrámka a Karla Čapka.

Práce se následně zabývá dopisy Fráni Šrámka, které jsem rozdělila do několika částí. Nejpočetnější byla korespondence spojená se Sobotkou, v níž velmi často popisuje s výrazným citovým zabarvením svůj vztah s krásnou krajinou. Dopisuje si s lidmi, kteří mu jsou velmi blízcí a se kterými se až do roku 1938 v Sobotce scházel. Mezníkem se stal rok 1938, kdy strávil v Sobotce své poslední prázdniny. Korespondence informuje o Šrámkově vnímání druhé světové války, o ekonomické situaci v Praze, např. o nedostatku potravin či vína. Jeho dopisy jsou především adresovány intelektuálnější vrstvě společnosti – středoškolským učitelům či spisovatelům.

Práce neopomíná téma zpracování Šrámkových děl, které krásně ilustrují dopisy s Miroslavem Krejčím o opeře *Léto*, s Františkem Kožíkem o rozhlasové hře *Stříbrný vítr* či s Václavem Krškou o filmu *Stříbrný vítr*. Nechybí zde ani dopisy s nakladateli – především s Františkem Borovým. Významnými doklady zahraničního zájmu o Šrámkovu tvorbu jsou listy poslané do Polska.

Spisovatelův osobní vztah s přítelem z války Janem Jakešem si přiblížíme v předposlední kapitole, dozvíme se i o kráse Šumavské krajiny, která byla Šrámkovi také velmi blízká. V neposlední řadě se pokusíme nahlédnout do tehdejší pražské divadelní scény a přípravy Šrámkových her.

Poslední část textu nás zavede do milostného světa dopisů, z nichž se dozvídáme o blízkém vztahu Fráni Šrámka s mladou divadelní herečkou Marií Knittlovou.

Cílem této práce je zpřístupnění dosud neznámých informací o významném autorovi širší veřejnosti. Práce by měla doplnit stávající literární bádání o Fráňovi Šrámkovi o zcela nový pohled na tohoto autora. Jelikož zjišťujeme informace týkající se jeho básnických, prozaických i dramatických děl, jeho životních událostí, zážitků, názorů či vztahů s přáteli přímo z pramenů osobní povahy – z jeho korespondence – naskýtá se nám úplně jiný pohled na spisovatele.

1. Fráňa Šrámek – sobotecký básník, prozaik a dramatik

1.1. Fráňa Šrámek o sobě

Početné práce o Fráňovi Šrámkovi se zabývají jeho básnickou, prozaickou a dramatickou tvorbou. Přesto však existuje i řada životopisných prací. My se budeme zabývat dosud nejméně prozkoumanou částí jeho pozůstalosti – korespondencí.

V dopise z 2. 2. 1926 adresovaném do Polska Zenonu Przesmyckému (polskému básníkovi, překladateli a literárnímu kritikovi) popisuje F. Šrámek svůj život a své tvůrčí začátky:

„Narodil jsem se r. 1877 v malém okresním městě českém, v Sobotce, z úřednické rodiny, vystudoval gymnázium a práva, poté věnoval se zcela literatuře. Ač jsem se literárně probouzel již do bledého sluníčka dekadence, můj první silný úder byl ještě Jaroslav Vrchlický; to byl dobrý mistr pro chlapce, který byl vypraven do života také s lačnou smyslovostí. Proč tento první úder měl přijít právě od básníka, proč ne od silného prosaika, proč ne z divadla? Ač jsem mimo 10 knížek prózy, 7 celovečerních her napsal pouze asi 100 básní (3 malé knížky), přece zůstalo pro mne základním melodické, rytmičné, čerstvé rosné slovo, melodická situace, lyrický okamžik – u nás mně nepřestávají opakovat, že jsem lyrik samým kořenem svého srdce; a jsem-li jím, není proti tomu ovšem ani rady, ani pomoci....“²

Spojení mezi Fráňou Šrámkem a Polskem se budeme věnovat dále v páté kapitole
Odras Šrámkovy tvůrčí práce v korespondenci

1.2. Fráňa Šrámek a Sobotka

Fráňa Šrámek je velmi úzce spjat se Sobotkou. Narodil se zde v malém jednopatrovém domku na náměstí. Jako malý chlapec zde pobýval až do svých 6 let obklopen krásnou přírodou, která na něj již v tomto věku působila velmi příznivě. Potom se Šrámkovi rodiče přestěhovali do Zbirohu, později do Písku. První sešity jeho veršů vznikaly v dobách jeho studia na gymnáziu, už v oktávě byl svými spolužáky uznán za básníka. Po maturitě v roce 1896 jezdil do Sobotky za babičkou a i zde se chlubil svými sešitky básnických sbírek. Pak

---

² Dopis Fráňa ŠRÁMEK Zenonu PRZESMYCKÉMU, z Prahy do Polska, 2. 2. 1926, Památník národního písemnictví, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo 5854.

nastala právnická studia, vojenská služba a začátek uveřejňování jeho tvorby. Po vydání románu *Stříbrný vítr* v roce 1910 se do Sobotky znovu vypravil – tentokrát pro něj ale obec nebyla domovem, ale jen tesknou vzpomínkou na dávnou minulost.

V roce 1918 zemřel jeho tatínek a jeho maminka se přestěhovala do Sobotky. Díky tomu se toto místo stalo Šrámkovým prázdninovým domovem. Básníka znovu uchvátila krásná příroda a již z dětství známá místa. Podnikal rozmanité cesty po okolí – všechny pěšiny kolem Sobotky jsou „cesty Šrámkovy a i obzor dokola patří k jeho domovu.“ Miloslava Hrdličková-Šrámková a Václav Hejn v knize *S Fráňou Šrámkem po Sobotecku* přesně popisují kraj, který byl Šrámkovi blízký jako žádný jiný: „*Na jih se to pomalu, mírnými vlnami sváží k labské rovině, které Podhoráci říkají kraj; na východ je Valdštejnův Jičín a Prachovské skály, na západě Mladá Boleslav se svým hradem; a mezi oběma starými městy se obloukem táhne bohatý obrys Českého ráje, pohanská hora Mužský, Kozákov, Hrubá Skála, Panna a Baba, dvojvrší Trosek; a docela vzadu se modrá dlouhé pásmo Jizerských hor a Krkonoš. To tedy je Šrámkův obzor; v jeho samém středu je Šrámkova Sobotka, město básníků, ševců a kantorů; nebo ještě přesněji řečeno, čepem a osou toho kraje je starý černínský zámek Humprecht...*“³

Šrámek se velmi rychle v Sobotce spřátelil se zdejšími studenty a hrával s nimi divadlo, které se stalo velmi slavným. Na představení se sjížděli podívat diváci z Turnova, Jičína i Mladé Boleslavi. První hrou bylo v roce 1921 *Léto* a od té doby hráli sobotečtí studující pravidelně každý rok. O plánech s prázdninovým divadlem se dozvídáme i z korespondence Fráni Šrámka – např. s Václavem Hejnem si pravidelně psal o jeho připravovaných hrách, vždy předem upozorňoval sobotecké aktéry o jejich náročnosti nebo se rozepisoval o obsazování rolí. Touto tematikou se budeme hlouběji zabývat v podkapitole Šrámkova korespondence spojená se Sobotkou před rokem 1938.

Každá návštěva Sobotky ho inspirovala k napsání básně. Zajímavé ale je, že verše v Sobotce nikdy netvořil, tam z krásné čarovné přírody získával zážitky, které si v sobě uchovával, a na papír je přenášel teprve až doma v Praze.

Jeho vztah se soboteckými obyvateli je doložen díky rozsáhlé korespondenci, která nám umožňuje nahlédnout do básníkovy nitra. V době, kdy nemohl být v Sobotce, se zdejšími lidmi udržoval kontakt právě díky dopisům. V červnu roku 1938 zemřela Šrámkovi maminka. Tento rok pro něj byl velkým životním mezníkem. Proto i my při zkoumání korespondence

---

³ HEJN, Václav; HRDLIČKOVÁ-ŠRÁMKOVÁ, Miloslava. *S Fráňou Šrámkem po Sobotecku*. Liberec : Krajské nakladatelství, 1957, str. 5.

spojené se Sobotkou použijeme tento rok jako výrazný předěl mezi dvěma básníkovými etapami.

První období (do roku 1938) zobrazuje čas, kdy pravidelně jezdil za maminkou na prázdniny. Ve svých listech popisuje místa, na která se už velmi těšil. Často v nich některé sdělení úmyslně nedopisuje s vysvětlením, že si to poví až osobně.

Druhé období je podstatně smutnější. Šrámek již nejezdí do Sobotky. Jeho „těšení“ se mění na vzpomínání a doufání v další návštěvu, které nebylo za jeho života naplněno. Jelikož přišel rok 1939 a s ním i tragický březen a okupace, nechtěl Šrámek za žádnou cenu jet do Sobotky (nechtěl zde potkat německé vojáky).

V knize *S Fráňou Šrámekem po Sobotecku* popisuje „jeho přítelkyně“ Milka Hrdličková, poslední, již smutnou cestu velkého autora do jemu tak milých míst: „*Nikdo ho nenutil, aby jel v létě do Sobotky. V roce 1952 jsme ho tam přece v létě dovezli, ale to už jen na hřbitov.*“⁴

1.3. První začátky a další literární vývoj Fráni Šrámka

Jeho první prozaické i básnické dílo otiskl Stanislav Kostka Neumann v Novém kultu. František Buriánek ve své knize udává přesné údaje: „*V 5. čísle z 15. 5. 1901 byla opravdu otištěna báseň Královrah a próza Ironické vypravování o někom, kdo umíral.*“⁵ Šrámek se projevil jako začínající mladý básník, v jehož díle se promítají motivy anarchismu.

Jeho první knihou nebyla poezie, ale próza – *Sláva života* (1903). První kniha veršů „*Života bído, přec tě mám rád*“ vyšla až v roce 1905. Už název sbírky vyslovuje šrámkovskou lásku k životu. V celé knize se objevuje motiv hořkosti, bolesti, konce života a ztroskotání. Vyjadřuje postoje mladé generace, jejich pocity z přelomu století a především jejich protirakouské a protiburžoazní cítění. Psal o lidském utrpení, marnosti života a bídě, která nás obklopuje. Zároveň se zde objevují básně, které reflektují problémy obyčejných lidí. Buriánek ve své knize zdůrazňuje, že: „*Už podle jazyka této Šrámkovy básnické prvotiny lze soudit, že lidovost a hovorovost spojuje i jeho lyrické sebevyjádření s jeho angažovanou publicistikou, že je jedním z důsledků jeho zásadního obratu od literární překultivovanosti k prosté životní realitě, a to v poloze lidové, přímo plebejské.*“⁶ Z jiného hlediska nahlíží na tento titul *Slovník*

---

⁴ HEJN, Václav; HRDLIČKOVÁ-ŠRÁMKOVÁ, Miloslava. *S Fráňou Šrámekem po Sobotecku*. Liberec: Krajské nakladatelství, 1957. str. 17.

⁵ BURIÁNEK, František. *Portréty spisovatelů - Fráňa Šrámek*. Praha: Melantrich, 1981. str. 18.

⁶ BURIÁNEK, František. *Portréty spisovatelů - Fráňa Šrámek*. Praha: Melantrich, 1981. str. 56.

básnických knih. Poukazuje na dvě stylové polohy sbírky, které se prosazují i ve dvojitým poměru k literatuře: „*Analytický postoj lyrického hrdiny hledá literární spojence v soudobém evropském písemnictví – jak v realistické reflexi stavu společnosti, tak v sondách do nitra zoufajících osamělých duší. Postoj negující, spojený s postulováním potřeby hledání nového řádu, opouští naopak pole literárnosti a navazuje kontakty s ne-literaturou, s lidovou písní (zvláštní úlohu z toho hlediska tu hraje městský folklór) jakožto slohovým výrazem kolektivity.*“⁷

Modrý a rudý (1906) je básníkovou druhou sbírkou, která má v Šrámkově tvorbě velmi osobité postavení. Je jeho jediným knižním dílem, ve kterém výrazně a upřímně reaguje na politické tendence a hlásí se k antimilitaristickému hnutí. Jeho verše „*Píšou mi psaní, vojanští páni ...*“⁸ se dokonce staly obecným českým symbolem antimilitaristického myšlení. Řada z nich se zpívala anebo vycházely v tisku. Šrámek tím vytvořil symbol českého vojáka, kterého oblékli do rakouské uniformy rezervisty, aby sloužil posmívanému a nenáviděnému Rakousku, ale i v této uniformě zůstává rebelem, rudým anarchistou, který si nedá vzít svůj sen o svobodě. Šrámkův odpor k válkám měl politické kořeny nejen anarchistické, ale i demokratické a národní, pro něj bylo podstatné především vědomí lidství.

Později se jeho tvorba zaměřuje čím dál více na politické dění, např. text *Velká stávka*, který byl určen k nápěvu mezinárodní anarchistické hymny.

Sbírka *Modrý a rudý* se skládá z básníkových prožitků a konkrétních životních údajů. Dozvídáme se zde o společnosti z vězení či o jeho kontaktu s venkovem. Na druhé straně vyjadřuje i obecnou tvář českých vojáků – v jeho básních se objevují znaky obyčejného lidového člověka. Šrámek dokonale zobecnil svůj příběh. Jeho osobitým prosazováním antimilitarismu promlouvá za jiné a stává se jejich básníkem. Používá lidový jazyk, vulgarismy a dvojsmysly, výsměch, ironii, která se někdy stává nenávisným sarkasmem. O mrtvých mluví ale naopak s vážností a tragikou.

Jednou z nejdominantnější básní z jeho mladého tvůrčího období je *Raport*⁹, kde není tématem básníkův osobní prožitek, ale snový příběh, kde umírají vedle sebe voják a kůň. Tato rafinovaná báseň upozorňuje na nesmyslné zabíjení a pátrá po obhajobě lidských činů. Prostřednictvím koně se autor ptá „Proč?“ V kontrastu jsou tu dvě roviny – soucit člověka se zvířetem a lhostejnost člověka k člověku. Tento vážný společenský problém popisuje Šrámek

---

⁷ ČERVENKA, Miroslav a kolektiv. *Slovník básnických knih*. Praha : Československý spisovatel, 1990. ISBN 80-202-0217-X. str. 392.

⁸ ŠRÁMEK, Fráňa. *Kus krásného snu*. Praha : Československý spisovatel, 1977. str. 43.

⁹ Báseň otisknutá ve sbírce *Modrý a rudý* - první vydání v roce 1906.

svým osobitým lyrickým stylem, v němž je velmi silně zastoupena lidskost. Tato sbírka také ukončuje jednu etapu jeho tvorby – etapu buřičskou.

Stříbrný vítr, vydaný v roce 1910, promlouvá ke čtenáři již zcela jiným tónem. První Šrámkův pokus o román s názvem *Buřiči* začal vycházet už v anarchistickém časopise *Omladina*, ale zůstal nedokončen. *Stříbrný vítr* vycházel v době, kdy docházelo k rozkladu anarchistického hnutí a spisovatelé se vydávali svou vlastní cestou. Z *Buřičů* si ponechává hlavního hrdinu – Jana Malvína neboli Jana Ratkina, který pouze omládl. Tento román otevírá v české literatuře nové, dosud málo probírané téma procesu dospívání mladého chlapce, zaměřuje se na jeho myšlenky, city, touhy po lásce atd. Jako básník popisuje svět hlavního hrdiny, líčí smyslové dojmy, nálady, používá náznaky, symboly, tudíž nechává čtenáři dost prostoru pro zapojení vlastní fantazie.

O Janu Ratkinovi píše i Josef Jedlička ve své knize *České typy a jiné Eseje*. Považuje ho za postavu, se kterou se mohli ztotožnit čtenáři celé jedné epochy: „*Poprvé Šrámkovi generační druzi, kteří v něm nacházeli – jak o tom svědčí dobové prameny – věrné zpodobení svých vlastních pubertálních zmatků a krizí. Podruhé o něco mladší pokolení poválečné, jehož příslušníci už chápali Jana Ratkina jako časného předchůdce své lyrické revolty proti akademickému a skrupulózně zkostnatělému světu skomírající rakousko-uherské monarchie.*“¹⁰ Hrdina *Stříbrného větru* se loučí se svým dětstvím plným zmatků a pokouší se stát rozumným mužem, o čemž vypovídá lyrické zvolání na úplném konci knihy: „*Ratkin našel u svých nohou jedlovou větvičku. Zdvihl ji a hodil dolů do skalní rozsedliny. Padala a Ratkin se usmíval.., - Na tvůj hrob, Jene Ratkine, včerejší a pošetilý!*“¹¹ Jedlička upozorňuje ve své eseji, že toto gesto má v dobových souvislostech mnohem hlubší a tragičtější význam: „*Pro tisíce Ratkinů nedopadla ta jedlová větvička pouze na symbolický hrobeček chlapeckých pošetilostí, ale na po čertech skutečný hromadný hrob s nehašeným vápnem kdesi v Haliči, u Verdunu nebo na Piavě.*“¹² Později se budeme zabývat tematikou *Stříbrného větru* v listech psaných Fráňou Šrámkem, např. v souvislosti s režisérem Václavem Krškem nebo s dramaturgem a scénáristou Františkem Kožíkem, kteří se zasloužili o další podoby *Stříbrného větru* – konkrétně o filmové a rozhlasové zpracování.

---

¹⁰ JEDLIČKA, Josef. *České typy a jiné eseje. O politické sentimentalitě aneb Jan Ratkin*. Praha : Albatros Media a.s., 2009. str. 44.

¹¹ ŠRÁMEK, Fráňa. *Stříbrný vítr*. Praha : Fr. Borový, 1920. str. 406.

¹² JEDLIČKA, Josef. *České typy a jiné eseje. O politické sentimentalitě aneb Jan Ratkin*. Praha : Albatros Media a.s., 2009. str. 45.

Později v *Křížovatkách* (1913) přechází Fráňa Šrámek k tématu lásky a prázdnoty. Hlavní protagonisté jsou ovládáni záhadnou tajemnou osudovou silou, která k sobě přivolává i tragické konce. V přijaté korespondenci se dochovalo několik dopisů od neznámé B. Fischerové, žádající ho o schůzku. V jednom z nich popisuje velmi osobně a barvitě své dojmy z četby: „Dočetla jsem včera zas jednou vaše *Křížovanky* a zamyslela se nad nimi. Jsou krásné až ponuré a smutné. Jsem také takový tvor jak z té vaší knihy vypadlý. Smutný, přišlápnutý ač věčně po slunci a kráse dychtící. Říkám si někdy, že jsem blázen, někdy ovšem se tituluji ještě lépe. Zkrátka a dobře tvor nemožný, nehodící se do života, jak ti vaši *Gavrielové*. Neumím chodit střízlivě po zemi. Bud lítám v oblacích, nebo se plazím v hluboké tmě, kde hučí jen vítr a je zoufale prázdno.“¹³ Můžeme si představit, jaký ohlas způsobovala jeho díla u tehdejších čtenářů. Jelikož psal velmi dobově, mohli se s jeho hrdiny lehce ztotožňovat.

Významnou část autorovy tvorby tvoří drama, kde se projevuje jeho originální básnická tendence, kdy podstatné je pouze naznačováno, což vytváří napětí hry. Z jeho dramatických prvotín jmenujme např. jednoaktovku *Červen* (1905).

Sluncem ozářená hra *Léto* je začátkem jeho zralé dramatické tvorby. Josef Knap vysvětluje, v čem tkví vysoké divadelní hodnoty *Léta*: „*Jako navzdory vnějším podmínkám právě tady se po prvé Šrámek rozehrává jako básnický virtuos, přímo kouzelnicky tlumočí sladký náladový opar věcí a lidí, lyriku gest, pohyby a chvění ve spodních vrstvách niter. „Léto“ má asi dvanáct postav, ale vedle nich celý soubor nehmotných spoluúčinkujících: vůni z luk, sonosečový přívět v kraji, tlak horkého vzduchu, omamující červený soumrak.*“¹⁴ Ve složitém vztahu hlavních hrdinů se začíná projevovat lehký erotický tón, kdy i farář má pochopení pro přírodní zákony života a uznává: „*Léto budiž pozdraveno!*“¹⁵

Tento proud uchvacující touhy po životě, lásce, přírodě přechází z jevištní podoby *Léta* do *Splavu* (1916). V jeho verších se plně projevuje nový lyrický typ, v němž se vyjadřuje zralá tvůrčí individualita Fráni Šrámka, jedinečná a nenapodobitelná. Sbíрка je plná nejobyčejnějších a nejpřirozenějších projevů života. Vyslovuje situace a prožitky, které prožívá snad každý člověk, ale není si je schopen uvědomit a popsat jako námi zkoumaný spisovatel. Jedná se o poezii plnou zrakových představ, která je smyslová, barevná, světelná a teplá.

---

¹³ Dopis B. FISCHEROVÉ Fráňu ŠRÁMKOVI, 10. 6. 1929. Památník národního písemnictví, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo 14.

¹⁴ KNAP, Josef. *Fráňa Šrámek: Postavy a dílo*. Praha: Fr. Borový, 1937. str. 15.

¹⁵ ŠRÁMEK, Fráňa: *Když léto přihrává Léto – Plačící Satyr – Měsíc nad řekou*. Fr. Borový, Praha 1944. Str. 68

Napovídá to už úvodní báseň *Splav*, v níž jde básník za svou touhou, v jeho myslu se odehrává milostný sen. Erotický podtext je zde skryt např. za verši: „*Muž má touhu rozsévače, žena má úrodný klín ...*“¹⁶ Takto nenápadně rozvíjí erotický motiv básně, podobných náznaků je v jeho poezii mnoho. Nemluví přímo o milostných dobrodružstvích, ale vždy pouze něco naznačí, aby si pozorný čtenář mohl tento další význam domýšlet. Ze *Splavu* proudí smršť básnických obrazů, vjemů, dojmů, prožitků a slov.

V roce 1914 byl Šrámek mobilizován do války. O tomto temném období plném smrti a zabíjení vypovídá kniha *Žasnoucí voják* (1924). Vychází z vlastních zkušeností, stejně tak jako např. díla Ericha Maria Remarquua či Henriho Barbusse. Vtahuje čtenáře přímo do dění na frontě mezi prosté vojáky, kteří jsou ovládáni generálovými rozkazy.

Po první světové válce se začal vytvářet nový směr – vitalismus. (*Pochází z latinského vita – život; je to umělecký směr 20. století. Vitalismus je životním vyjádřením, radostí z pouhých maličkostí, z pouhé lidské existence. Zakladatelem byl Henry Bergson. Pro tento směr je typická radost z prostého každodenního života, ze světa přirozených lidských vztahů. Klade důraz na city a na lásku, a jeho představitelé jsou zásadně proti válce, nesvobodě a násilné smrti.*)¹⁷. Především se promítl v literatuře jako reakce na katastrofu – na válku, která vyhnala básníky z jejich světů a postavila tváří v tvář kruté realitě. Vitalismus působil v kontextu české literatury jen přechodně a jeho význam spočívá v obrození kladného poměru k životu, jeho smyslu a kráse.

Pro tento směr byla významná i některá Šrámkova díla, např. román *Tělo* z poválečného roku 1919. O tomto díle píše monografista František Buriánek, že: „*Žádné české literární dílo neobnažilo s tak dokonalou otevřeností a samozřejmostí tělesnou lásku jako Šrámkovo Tělo. Nikdy do té doby nebyl motiv sexuálního aktu uveden v tak radostné přirozenosti, v tak dokonalém odpoutání od všech zábran i od citových a morálních konvencí.*“¹⁸ To byla jeho reakce na ohavnou válku, po níž si člověk začne vážit svého těla a začíná mít radost z obyčejných prostých věcí každodenního života.

Posledním dokončeným a vydaným románem Fráni Šrámka byl román *Past* (1933). Láska znamená past, do níž bývá většinou chycen muž. Sám autor vznik tohoto díla přirovnává ke *Křižovatkám*. Proces vzniku těchto děl byl podle něj velmi náročný a dlouhý. V korespondenci s Václavem Hejnem z roku 1933 se Šrámek rozhoduje, zda kvůli své tvůrčí práci pojedje o prázdninách do Sobotky či nikoliv. Uznává, že se tam dá tvořit lépe než

¹⁶ ŠRÁMEK, Fráňa. *Kus krásného snu*. Praha: Československý spisovatel, 1977. str. 43.

¹⁷ VLAŠÍN, Štěpán. *Slovník literárních směrů a skupin*. Praha: Orbis, 1977.

¹⁸ BURIÁNEK, František. *Fráňa Šrámek, Portréty spisovatelů*. Praha: Československý spisovatel, 1976. str. 119.

v Praze. Proto také odjíždí a nakonec zde *Past* koncem léta zdárně dokončuje, o čemž informuje v dopise i svou ženu Milku.

Měsíc nad řekou (1922) je považován za tesknou veselohru. Propojuje tematiku mládí se stářím. Podle *Lexikonu české literatury* je v *Měsíci nad řekou*: „*Od první do poslední scény je ve hře silné napětí mezi slovy a jejich utajeným významem. Niterný děj a jeho tajemné překvapující zvraty jsou jen naznačeny slovy a jejich citovými přízvuky, divák je však uhazuje z celé lyrické atmosféry, z dialogu a scény.*“¹⁹

Poslední spisovatelovou knihou je básnická sbírka *Rány růže* (1945), promlouvající za tisíce českých vojáků, kteří museli po hanebných událostech roku 1938 do války. František Buriánek hodnotí tuto básnickou sbírku velmi kladně. Poukazuje na to, že Šrámka znovu zařadila do soudobého kontextu české poezie: „*Třebaže mu vysoký věk dával jisté oprávnění ke klidnému odpočinku v soukromí, ukázal – k překvapení mnohých – živé a aktivní spojení s osudem národa, s probíhajícím zápasem osvobozeneckým, prokázal, že se nebojí dát své poezii bojovné společenské poslání – tak jako v mladých svých letech.*“²⁰

Šrámkův básnický odkaz nejlépe vystihl spisovatel Vítězslav Nezval, když v roce 1952 při rozloučení s mrtvým národním umělcem řekl: „*Snad jen jednou za století může se zaskvěti řeč národa klenotem tak ryzí čistoty, jako jsou básně Splavu. Je v nich daleko, daleko víc, nežli odkázala básníkovi tradice. Je v nich daleko víc o prostotu ještě prostší a životnější, nežli byla prostota klasiků, o prostotu bez obřadnosti, o prostotu téměř jasnovidně zrozenou ze skutečnosti samé, z života samého.*“²¹ My prokážeme, že podobně prostě a životně promlouval Šrámek ve svých dopisech.

---

¹⁹ MERHAUT, Luboš a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. Díl. 4. S-Ž Sv. 1. S-T/I 4/II*, Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1670-6. str. 149.

²⁰ BURIÁNEK, František. *Fráňa Šrámek, Portréty spisovatelů*. Praha: Československý spisovatel, 1976. str. 152.

²¹ BURIÁNEK, František. *Fráňa Šrámek. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti*. Praha: Melantrich, 1981. str. 148.

2. Korespondence jako pramen osobní povahy a Šrámkovy listy dosud vydané

2.1. Korespondence jako žánr

Korespondence českých spisovatelů se stále jeví jako méně probádaná oblast literatury. Přitom nejen díla velkých spisovatelů, ale i jejich osobní dokumenty (například i korespondence) nám odhalují jejich skutečné literární kvality. Zároveň nám dovolují nahlédnout do osobního života autorů – do světa, ve kterém jak velikáni, tak i obyčejní lidé sahají z různých důvodů po peru a dopisním papíru.

Jako příklad nám může posloužit největší z dosud vydaných edic – *Korespondence Boženy Němcové, svazek I-IV*, kterou iniciativně připravila literární historička a editorka Jaroslava Janáčková. V předmluvě k prvnímu svazku *Korespondence Boženy Němcové* upozorňuje na význam a přínos korespondence: „Mezi psanými záznamy člověka o sobě má dopis svou bezprostředností a úryvkovitostí asi nejblíže k deníku. Zatímco deníkový zápis je samomluvou sloužící v první řadě sebeuvědomění píšícího subjektu a jeho paměti, dopis vzniká v aktu rozmluvy s druhým a zřetelem k němu se objektivizuje. Slouží jako náhrada za osobní setkání a živý hovor, v proudu žití je prostředkem kontaktu, ne cílem. Jakožto prostředek styku je rámcován oslovením a podpisem, technicky opatřen obálkou anebo složením, na něž lze napsat adresu, znakem o uhrazení či nezaplacení porta v místě podání. Jako věc o sobě funguje mezi pisatelem a adresátem – a snáze než zápis z deníku může být za tohoto účinkování jako věc, která splnila svůj prvotní účel, zničen. I když ho časový odstup a jiný než původní způsob prezentace vyváže z veškerých původních zřetelů, étos vždy nově navazovaných hovorů mezi „já“ a „ty“ v něm čeká na čtenáře, jehož do dávného rozmlouvání vtáhne. A je to jenom svého druhu hra: na žádný takový starý dopis není přece potřeba odpovídat psaním, natož jakýmkoli činem. Jen zájmem, zvědavostí, zaujetím, volný čtenář, původním aktérům dopisování vzdálený, se těší té výsadě, že čte v úplnosti a najednou, co jmenovití pisatelé s jmenovitými adresáty prožívali jenom po částkách a ve výsečích (...)“²²

Korespondence patří spolu s deníky, memoáry a autobiografiemi mezi prameny osobní povahy – byl to jediný způsob komunikace na dálku, a proto se stal zvláštním fenoménem

---

²² JANÁČKOVÁ, Jaroslava. Předmluva. In. ŘÍMALOVÁ Saicová Lucie: *Božena Němcová Korespondence I. 1844-1852*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. ISBN 80-7106-162-X. Přihlížíme také k titulu: JANÁČKOVÁ, Jaroslava: *Příběh tajemného psaní. O pramenech a genezi Babičky*. Praha: Akropolis, 2001. ISBN 80-7304-015-8.

kulturního života. Už od 18. století vznikají také určitá pravidla pro tvorbu dopisu, protože každý vzdělanec musel být schopný napsat dopis. Pisatel potřebuje něco sdělit, a proto píše adresátovi, který dostává list. Korespondence má více funkcí – udržuje vztah mezi lidmi na dálku, přináší informace o událostech, je lékem proti samotě – dopis vytváří iluzi, že s někým jsme.

Encyklopedie literárních žánrů též objasňuje tematiku dopisů – tentokrát z trochu jiného pohledu, zaměřuje se i na fikční listy, které mohou např. tvořit literární dílo (román v dopisech). Poukazuje na jejich možné rozdělení na tři základní podoby literarizovaného dopisu (soukromý, otevřený a fiktivní dopis), našeho výzkumu se bude týkat první z uvedených: „*Soukromý dopis s výraznými beletristickými prvky, v případě literátů někdy sekundárně vnímaný jako součást autorova díla (v české literatuře např. korespondence K. H. Máchy, B. Němcové) nebo v literárním díle přímo využívaný (Demlovo zapomenuté světlo). Většinou bývá určen jednomu konkrétnímu, reálně existujícímu adresátovi, někdy ovšem s předpokladem, že bude předčítán v jisté komunitě (klášterní společenství, návštěvníci salonu, přátelský kruh vzdělanců).*“²³ Encyklopedie nás dále provádí historií dopisů od jejich vzniku v Antice až po dnešní situaci.

Zkoumání korespondence má i svá úskalí – dopis je subjektivně zabarven a vždy je potřeba znát souvislosti, které se bohužel někdy těžko dozvídáme. Informace jsou subjektivního rázu, pisatel může psát o něčem, co zná i adresát velmi dobře, ale třetí člověk o tom nic neví, nebo se v dopisech nacházejí neznámé osoby. Potom je velmi těžké zjišťovat informace o neznámých věcech či osobách a ne vždy je to také možné, jelikož mnoho dopisů se do dnešní doby nedochovalo.²⁴

V obecné úvaze o ego-dokumentech musíme počítat s tím, že jeden dopis nám nic nevypráví; vždy je potřeba více dopisů, aby vznikla tzv. korespondenční síť, díky níž jsme schopni objevovat vztahy mezi korespondenty a pisatelem a sledovat časové intervaly, ve kterých byli díky dopisům v kontaktu. Na základě toho si můžeme představit dobu, ve které pisatel a adresát žili, společenské či politické tendence té doby, ale i momentální rozpoložení pisatele, jeho názory na danou dobu, jeho potřeby. Ve Šrámkově případě jsou pro

---

²³ MOCNÁ, Dagmar; PETERKA, Josef a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha – Litomyšl: Ladislav Horáček – Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X. str. 350.

²⁴ Podle přednášek prof. PhDr. Mileny Lenderové, CSc., týkajících se korespondence v rámci předmětu Ego dokumenty, viz např. díla: LENDEROVÁ, M.; KUBEŠ, J. (ed.). *Osobní deník a korespondence - snaha o reprezentaci, autoreflexi nebo (proto)literární vyjádření? Scientific papers of the University of Pardubice, Series C, suppl. 9.* Pardubice, 2004. LENDEROVÁ, M. *A ptáš se, knížko má .. Ženské deníky 19. století.* Praha, 2008.

nás velmi zajímavé informace, které nenásilnou formou dokumentují ekonomický stav pražského trhu v době druhé světové války. Ve svých dopisech Václavu Hejnovi nebo Janu Boudyšovi si stěžuje na nedostatek potravin a je jim velmi vděčný za přísun požadovaných surovin z venkova. Detailně se touto tematikou budeme zabývat v rámci kapitoly Šrámkova korespondence spojená se Sobotkou po roce 1938, kde si tuto nepříznivou situaci charakterizujeme pomocí přesných údajů z dopisů psaných Fráňou Šrámkem.

Dopis má i své vnitřní znaky. Na první pohled jazyk: může se objevit diglosie (současné používání dvou jazyků nebo dvou různých forem jednoho jazyka, např. užívání spisovné češtiny a zároveň nářečí – jeden z nich musí být vždy na vyšší úrovni než druhý) nebo střídání kódů (přecházení z jednoho jazykového systému do druhého).

Dále můžeme zkoumat, čím byl dopis napsán: první dopisy byly psány tužkou, někdy se objevuje pero, brk nebo ocelové pero, které se namáčelo do inkoustu, popřípadě se psalo inkoustovou tužkou. Koncem 19. století bohatí pisatelé používali plnicí pero, které bylo již mnohem lépe čitelné. Další faktory, které mohou ovlivňovat čitelnost, jsou např. papír či druh inkoustu. Samozřejmě musíme brát v potaz i styl, jakým je dopis napsán, např. sklon písma, spisovnost, znalost pravopisu, důraz na gramatiku.

2.2. Dosud vydaná korespondence Fráni Šrámka

Na rozdíl od života a tvorby našeho významného autora je korespondence prozatím velmi opomíjená záležitost. Dosud byly knižně vydány pouze malé výběry: např. *Listy z Fronty*, *Listy z léta* a *Cesty k přátelství* (korespondence Fráni Šrámka a Karla Čapka). Budeme se jimi postupně zabývat, abychom opravdu vstoupili do světa Šrámkových dopisů.

Listy z Fronty

V tomto výboru (jedná se o korespondenci z let 1915-1918) se Šrámek dělí o své zážitky se svou „ženou“ Milkou Hrdličkovou. I na pozadí válečných událostí neztrácí lásku k životu a zůstává Šrámkem, který není pesimistou. Doufá v návrat domů a v opětovné shledání se svou milou, které ve svých dopisech neustále vyznává lásku a projevuje i strach o ní.

Pokud mluvíme o Milce jako o Šrámkově ženě, musíme si jejich vztah blíže vysvětlit. Šrámek se vrátil z první světové války a ani jeden z nich, on ani Milka, neměl potřebu uzavírat oficiální sňatek. Milka dostala od Fráni mnohem krásnější dar – báseň *Naše svatební*, kterou pak pod názvem *Svatba* a bez vstupní části menší umělecké hodnoty vkládal do všech vydání svých básní. Takto popisuje jejich svobodné soužití v *Knížce o Milce* Marie Hejnová: „*Fráňa a Milka. Ti, kdo je oba dobře znali, nedovedli si je představit u zbytečného pro ně úředního svatebního aktu. Byli a zůstali v tom anarchisty:... Šrámek by byl nesnesl zájem zvědavé veřejnosti, který by jistě nastal kolem takové události a tak populárního básníka. A Milce, Milce by to všechno bylo k smíchu...*“²⁵

Listy z Fronty vydala Milka po Šrámkově smrti v roce 1956. V závěru knihy popisuje, že na stýskavou korespondenci z války nechtěli ani jeden vzpomínat, a tak tomu také bylo, dokud byl její muž po jejím boku, užívali si radostí života a na válečnou minulost nezbyl čas. Barvitě popisuje, ve kterém okamžiku Fráňovy listy opět držela v ruce, pozorně četla a co v ní četba vzbuzovala: „*Když Šrámek zemřel, uložili jsme jeho popel na soboteckém hřbitově. Vrátila jsem se domů pozdě odpoledne a teď teprve jsem cítila prázdnotu v bytě a svou osamělost. Bylo mi těžko. Zatoužila jsem přímo vášnivě po jeho lidské teplotě a něžnosti, která mne obklopovala tolik let. A tu jsem si vzpomněla na milou korespondenci. Vyndala jsem ji ze*

---

²⁵ HEJNOVÁ, Marie. *Knížka o Milce, život Miloslavy Hrdličkové-Šrámkové*. Hradec Králové: Kruh, 1985.

zásuvky a četla až daleko přes půlnoc. Dům spal, bylo ticho, za okny stála červencová noc, a ve mně ožívala minulost. Přicházela blíž a blíže, přiváděla nové a nové vzpomínky a ty si vynutily ne slzy, ale úsměv: Ach ty pošetilá! Ano, zemřel, ale neodešel, je tu a bude tu stále a bude stále k tobě mluvit s touž milostnou něhou jako dříve. A to bylo krásné.“²⁶

Listy z léta a spojení s Václavem Šolcem

Dopisy uveřejněné ve Výboru *Listy z léta* jsou taktéž adresované Miloslavě Hrdličkové-Šrámkové. Všechny kromě prvního úvodního dopisu byly zasílány ze Sobotky, kde Šrámek trávil prázdniny. Nacházel se tedy v úplně jiné situaci a jiném prostředí než na frontě, proto má tento výbor odlišný nádech. V některých pasážích se sice opět objevuje láska k Milce, ale především se tato část korespondence týká aktuálních zážitků z prázdnin – tvorbou literárních děl, styků s přáteli či společnosti soboteckých „anarchistů“. Ve výběru dopisů od roku 1905 až do přelomového roku 1938 nám velmi dobře znázorňuje svůj vřelý vztah ke svému rodišti.

Snad i kořeny jeho literární tvorby jsou propojeny právě se Sobotkou. Šrámek velmi často vzpomíná na zdejšího básníka Václava Šolce, který ve 33 letech tragicky zemřel. Ve své korespondenci často popisuje cestu na sobotecký hřbitov, kde zakončuje většinu svých toulek po kraji: „*A nejkrásnější růže kvetou v Sobotce – na hřbitově! Leží tu „český básník Václav Šolc“ – a v Praze se o něm přednáší. Smutní tu teď také smutkem podhumprechtským český básník Fráňa Šrámek – a v Praze se o něm referuje.“²⁷* V tomto úryvku z dopisu Milce Hrdličkové dochází dokonce k sebezporovnávání a snaze o ztotožnění se s Šolcem. Dále je z jeho rukopisů zjevné působení romantismu, což dokazují motivy jako např. růže a hřbitov či srovnávání minulosti se současností.

I v onen nešťastný rok 1938, po smrti maminky – 11. června 1938, spojuje Šrámek své pochmurné období se Šolcem, o němž píše v básni, kterou věnoval soboteckým ke stému výročí narození básníka:

„Vzpomínání ve Stínu

1838-1939

Zlý žili jsme rok, Václave Šolci.

²⁶ HRDLIČKOVÁ-ŠRÁMKOVÁ, Miloslava. *Předmluva*. In Fráňa Šrámek: *Listy z fronty, výbor z korespondence 1915-1918*. Uspořádala M. Hrdličková-Šrámková. Praha Československý spisovatel, 1956.

²⁷ HEJN, Václav. *Fráňa Šrámek: Listy z Léta*. Hradec Králové: Východočeské nakladatelství, 1966. str. 22.

*Z nás každý okoral zlých týdnů solí.
Co na nás z minula hledí,
Všechno má výčitky tvář.
I vzpomínka na tebe, básníku náš,
I ta dnes bolí.*

*A přece blíž, podivně blíž,
jsi nyní s námi, Václave Šolci.
Snad i tys nesl s námi ten kříž.
Také teď k Bezdězi vyhlížíš,
Kamenně mlčíš našimi ústy.
Více než dříve jsi tu teď s námi
Tu pod Humprechtem, pod Troskami.
Zůstaneš s námi. Zůstane s námi
I Tvoje píseň Sobotecká.²⁸*

Opět měl Šrámek o důvod víc, aby sám sebe přirovnával k Václavu Šolcovi. Rok 38' se stal pro oba muže velmi tragickým. Ve své básni se snaží vše propojit, minulost s přítomností, jejich osudy i vztah k Sobotce. Už název básně „*Vzpomínání ve stínu*“ naznačuje, že rok 38' i po 100 letech vrhl na Šrámka Šolcův stín plný žalu a „*zlé týdny soli*“ – obraz znázorňující pláč, a to jak ten nynější tak i minulý. I přes to všechno posledními čtyřmi verši zdůrazňuje, že pro něj a sobotecké obyvatele nikdy nezemře a vždy zůstane v jejich srdcích i s písni soboteckou.

Projevuje se tu také Máchovský vliv – „*Také teď k Bezdězi vyhlížíš*“ – jako projev tragického osudu toho magicky tajemného roku 38'. Samozřejmě je i propojení historických památek – z Humprechtem je krásný výhled na vzdálený Bezděz, který skrýval pro romantického básníka Karla Hynka Máchu tajuplné okolnosti. Podobnou inspirací mohl být tedy Humprecht (v jehož těsné blízkosti se nachází i sobotecký hřbitov – jako další symbol romantismu, tajemna a tragického konce) Šolcovi a později i Šrámkovi.

V roce 1938 ztratil náš spisovatel svou milovanou maminku. Touto hlubokou ránou v jeho srdci ale neskončil zlý rok; 25. 12. ztratil i jednoho ze svých nejuvěřnějších a nejlepších přátel – Karla Čapka.

---

²⁸ HEJN, Václav. *Fráňa Šrámek: Listy z Léta*. Hradec Králové: Východočeské nakladatelství, 1966. str. 93.

Přátelství Fráni Šrámka s Karlem Čapkem

Aleš Feters ve své publikaci připomíná, že: „*Fráňa Šrámek a Karel Čapek patří mezi nejvýznamnější představitele naší literatury. Jejich dílo vznikalo v první polovině dvacátého století, v období prudkého rozmachu českého života i literatury. Šrámek byl o třináct let starší než Čapek a o čtrnáct let jej přežil. Těch „pouhých“ třináct let ovšem znamenalo generační předěl.*“²⁹ Oba slavní autoři byli rozdílní nejen ve své tvorbě, ale i v osobních vlastnostech a životním stylu. První zájem o kontakt přišel ze strany Karla Čapka a byl především literárního charakteru, posléze začal Čapek od formálního vztahu opouštět a se Šrámkem se stávají přáteli.

Vývoj jejich vztahu je nám zprostředkován především díky korespondenci. Nejvíce se dochovalo dopisů od Čapka Šrámkovi, které informují o jejich schůzkách, literárních aktivitách, návštěvách, cestování ... Ve znázornění jejich vztahu je důležitá i tzv. vedlejší větve korespondence, v tomto případě mezi Šrámkem a jeho ženou Milkou, které se důvěrně svěřuje se svými zážitky: „*Tykat si začali Šrámek s Čapkem při návštěvě v Sobotce začátkem září 1931. Svědčí o tom Šrámkův dopis ženě, v němž píše: ›Přijel autem z Prahy se sestrou Helenou a jejím druhým manželem Dr.Palivcem. /.../ Pobyli tu přes noc, a jak asi temperatura našeho čtyřlístku stoupala, uvědomíš si plně z toho, že si od té noci s Karlem Čapkem tykám a tykám si také s Helenkou i s Palivcem, což bylo dokonce zpečetěno vzájemnými hubičkami. Helena je moc milý člověk, Palivec rovněž a budiž mu připočteno k dobru i to, že je Zbirovák.*“³⁰

Pro oba bylo jejich přátelství přínosné. Čapkovy poměrně časté návštěvy Sobotky a především silný vliv četby a osobního kontaktu se Šrámkem zásadně ovlivnily jeho tvorbu. Šrámek se díky tomuto vztahu seznámil např. s T. G. Masarykem či Edvardem Benešem. Čapek se Šrámka neustále snažil zapojit do aktuálního společensko-literárního dění. Zřejmé je, že Čapek Šrámka velmi obdivoval, což dokazuje např. text Karla Čapka v *Knížce o Šrámkovi*, věnované básníkovi k jeho padesátinám: „*Říkám vám, býti Šrámkem, je krásné a dostatečné poslání; ničím nemůžeme Šrámka ověsit a vyzdobit než tím, co roste z něho samotného. Je ověnčen vlastními květy a oslaven svou vlastní hojností života; je drsný svými jizvami a útlý svým věčným rozpukek. /.../ Dobře je člověku být s ním; dobře je člověku u jeho knížek; dobře je naslouchati jeho mužům a ženám. Je to svět mladé divočiny a slapské*

²⁹ FETERS, Aleš. *Přátelé Karel Čapek a Fráňa Šrámek*. Knihovnička českého ráje Svazek 19. Sobotka: Středisko městské kultury, 2002. str. 6.

³⁰ FETERS, Aleš. *Přátelé Karel Čapek a Fráňa Šrámek*. Knihovnička českého ráje. Svazek 19. Sobotka: Středisko městské kultury, 2002. str. 20.

něhy; svět horce smyslný a vášnivě čestný; plný čistoty a živočišnosti; pudově rozpoutaný a při tom cudný. /.../

*Šrámku, příteli, nejjemnější z mužů, nejlepší z lidí, nejčistší z básníků, buďte pořád tak mlád!*³¹

V Lidových novinách 30. prosince 1938 byla otištěna Šrámkova báseň, která vyjadřovala jeho smutek nad ztrátou přítele:

„K. Č. 25. XII. 1938

*To nám ta růže, ta tmavá růže
tak brzy porozkvetla,
vždyť by nám stačila, byla by stačila
jenom těch vánočních
stromků světla.*

*Chodil jsem do Říční,
chodil jsem do Úzké,
ted' budu chodit na Vyšehrad,
s tebou si, Čapku zaskočený,
popovídat.“*³²

Těmito prostými verši, které nebyly nikdy knižně publikovány, chtěl snad dát najevo, co pro něj Čapek znamenal, snad se mu cítil být i dlužen.

---

³¹ KNAP, Josef. *Knižka o Šrámkovi: „Sdružení studujících soboteckých“*. Praha: Fr. Borový, 1927. str. 10.

³² FETTERS, Aleš. *Karel Čapek – Fráňa Šrámek: Cesty k přátelství*. Praha: Československý spisovatel, 1987. str. 137.

3. Korespondence Fráni Šrámka spojená se Sobotkou před rokem 1938

„Představte si tedy, že Sobotka byla prvním kouskem světa, který jsem spatřil. Když mne maminka vynesla na první procházku, snad už tehdy skamarádily se mé oči s Humprechtem, aby s ním potom již nikdy kamarádit nepřestaly. V Sobotce jsem učinil svůj první krůček a první veliká dálka, kterou jsem urazil, byla asi cesta napříč soboteckým náměstím, abych se dostal z radničního podloubí k babičce naproti. Trochu blíže měl jsem již k strýci Píckovi, jehož kupecký krám v témže podloubí vábil mne lahodnou mlhou? A představte si, zlaté děti, posléze, že to byla sobotecká škola, v níž jsem počal zápoliti s první čítankou – a pochopíte asi již, proč mi Váš pozdrav zazněl tak důvěrně k srdci.

Osud mě potom odváděl dále od rodného koutu; ale vraceti se k němu nikdy jsem nepřestal. To pouto drželo pevně. Netrhlo se léty, naopak utužovalo se ještě. Jak léta běžela, tvář domoviny hleděla na mne očima stále hlubšíma a tajemnějšíma. Ba, drahé děti, tajemnějšíma! Nějakým krásným tajemstvím hovoří k nám hlas domoviny, volaje nás k věrnosti a sdružuje nás, lidi a věci téhož rodného kouta...“³³

Těmito laskavými slovy spisovatel vyjadřuje svůj jedinečný, láskyplný vztah ke svému rodišti v dopise z 22. února 1927 soboteckým dětem, zároveň jim srdečně děkuje za přání k jeho padesátým narozeninám, které ho nadmíru potěšilo a dojalo.

V tomto kraji byl obklopen nejen nádhernou přírodou, ale i jemu milými lidmi, se kterými byl v kontaktu ze svého bytu v Praze především díky korespondenci, v níž je často znát touha po osobním kontaktu s jeho přáteli.

Díky dochovaným listům můžeme nahlédnout do spisovatelova nitra a poznat jeho milou lidskou tvář, která popisuje události všedního života s lyrickým nádechem a uměleckým stylem. Můžeme se seznámit s jeho osobními zážitky, dojmy, problémy, starostmi či náhledy, např. jeho osobní vnímání Prahy versus Sobotky. Dopisy jsou stejně jako jeho díla na vysoké úrovni. Žádné z jeho děl nám nesdělí o samotném Šrámkovi tolik, jako jím psaná korespondence blízkým osobám, se kterými měl velmi vřelý vztah, tudíž se nikterak nebránil sdělovat jim věci, které mu vycházely přímo od srdce.

---

³³ Dopis Fráni ŠRÁMKA Soboteckým dětem, z Prahy do Sobotky, 22. 2. 1927, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: chybí.

Z jeho nejlepších soboteckých přátel, se kterými si pravidelně psal do roku 1938, jsme si z dochované korespondence vybrali nejvýraznější osobnost – Václava Hejna.

3.1. Dopisy adresované Václavu Hejnovi

Václav Hejn (narodil se 26. 9. 1898 v Sobotce, zemřel 18. 12. 1974 tamtéž) byl středoškolským učitelem a Šrámkovým důvěrným přítelem. Působil jako vlastivědný pracovník Sobotce, později se stal správcem archivu Fráni Šrámka, byl spoluzakladatelem Šrámkových Sobotek, autorem několika spisů o Šrámkovi. Archiv spravoval spolu se svou ženou Marií Hejnovou (rozenou Kučerovou).

Seznámili se v Rychnově nad Kněžnou, kde se Marie narodila. Šrámek poslal Hejnovi, který se sem přestěhoval z Telče za prací ve škole, v roce 1929 názor na změnu místa působiště: *„Že si Vás zavolali do Rychnova, četl jsem před časem v novinách a považoval jsem věc za zcela hotovou. Chápu ovšem příliš dobře, že právě teď zadírá se Vám Telč do srdce hlouběji, to už je tak a jenom lump má kořeny ve vzduchu, že odchází odněkud, nemusí je vytrhávat ze země. Soudím však, že se s Rychnovem skamarádíte brzy a hodně důvěrně, okoukl jsem si to dobře na mapě, přečetl heslo v N. slovníku, vyhrabal nějaké reminiscence z četby – zkrátka hádám, že tam budete vrzy doma.“*³⁴

Šrámek uměl psát dopisy, ať psal o čemkoliv, vždy to mělo literární hodnotu – nejednalo se jen o strohé sdělování informací, ale bylo to kouzelné líčení různých pocitů, situací, míst apod. Obyčejné věci popisoval různými přirovnáními, poetickými vyjádřeními nebo nějakou slovní hříčkou. Každé slovní spojení, každá věta měla Šrámkův styl a také své místo. Text rozdělával do odstavců; údaje jako např. citace, názvy děl apod. uváděl vždy v uvozovkách. A měl i své typické ukončení dopisů *„Budte hodně zdrav.“* Naznačoval tím, co je v životě nejdůležitější – lidské zdraví; snad je to díky jeho účasti v první světové válce, která na něj působila velmi silně a snad i díky tomu vzniklo vitalistické dílo *Tělo*.

Můžeme si doložit jeho všestranný zájem a vzdělanost – např. hledal informace o městě, kam se stěhuje jeho přítel, v různých zdrojích – na mapě a v naučném slovníku.

Z dalšího dopisu je zjevné, že se události v Rychnově začaly vyvíjet – můžeme si domýšlet, že se Hejn Šrámkovi svěřoval s intimními zážitky, které se blízce týkaly jeho budoucí ženy: *„Především bych Vám měl vysvětlit, proč jsem se zachoval tak mrzce a neozval*

---

³⁴ Dopis Fráni ŠRÁMKA Václavu HEJNOVI, z Prahy do Rychnova nad Kněžnou, 6. 5. 1929, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 4981.

se na Vaše alarmující jarní volání. Hlavní (ne jediný) důvod byl jistě ten, že jsem považoval Vaši situaci za zcela normální, neboť je normální, když mladý muž, jímž býti máte čest, počne za takového jara pořádně trojčit. (...) Jsem rád, že se Vám v Rychnově zalíbilo. Měl jsem takové tušení, že musí mít ten kout nějakou blízkou, známou tvář.³⁵ V korespondenci z pozdějších let adresuje Šrámek některé dopisy manželům Hejnovým. Dokonce se vyskytují i dopisy psané přímo Hejnově ženě.

Marie Hejnová byla taktéž středoškolská učitelka. Společně s manželem a Milkou Hrdličkovou-Šrámkovou založila v roce 1957 festival Šrámkova Sobotka, který až do své smrti řídila. Manželé Hejnovi také uskutečnili závěť Miloslavy Hrdličkové-Šrámkové – tzn. vybudovat v Sobotce Šrámkův dům (památník s pracovnou a archivem, kde se dnes nachází i korespondence, kterou se budeme zabývat – 61 dopisů a pohlednic z let 1921-1942 dokazujících blízký přátelský vztah mezi Šrámkem a Hejnem).

Významnou část v jejich korespondenci tvoří místo, které je pro oba muže spojující – Sobotka. Narodili se zde, scházejí se zde každé prázdniny a později ve svých dopisech vzpomínají na společný pobyt anebo plánují další prázdniny. Např. v dopise z 13. 4. 1923 se dočteme: „Do Sobotky bych přijel asi hned po 1. červenci. Hrozně se na ni těším, nevím, kam poběhnu dříve, až přijedu. Vzpomenu-li na jedno místečko pod Pleskoty, která mám nesmírně rád (nepovím nikomu které) – větrím, mám třešnici.“³⁶ Tento ráz mají každoročně dopisy psané před prázdninami, v nichž domlouvají, kdy se uvidí, na která místa zajdou a eventuálně co nového navštíví. Šrámek byl milovníkem přírody, především rybníků – velmi často se společně se soboteckými přáteli chodili koupat na různá místa. I Hejnova zmínka o rybníku, který dosud neznal, v něm vyvolá nesmírně nadšené pocity a nápady: „Při Vašem chvalo zpěvu na Věžák podrbávám se provinile v zátylku; všechno se mi totiž zdá, že tento Věžák až dosud ušel mé pozornosti, což je ovšem hanba. (...) Okoukneme si to a hodí-li po mne ten koutek vlídným okem, odprosím jej: Prosím tě, Věžáku, odpusť mi to, že jsem si ti dosud nepřišel poklonit. I usadíme se na březích jeho.“³⁷

Jeho náklonnost k přírodě se projevuje jak v jeho díle (např. básnická sbírka *Splav*), tak i v jeho korespondenci, kde barvitě líčí místa, která navštěvuje, kam rád chodí na procházky, promlouvá k lesům, rybníkům, hájům. Stejně upřímný je jeho tón i v pasážích týkajících se jeho přátelství:

---

³⁵ Dopis Fráni ŠRÁMKA Václavu HEJNOVI, z Prahy do Rychnova nad Kněžnou, 18. 6. 1929, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámk v Sobotce, inventární číslo: 4982.

³⁶ Dopis Fráni ŠRÁMKA Václavu HEJNOVI, z Prahy, 13. 4. 1923, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámk v Sobotce, inventární číslo: 5957.

³⁷ Dopis Fráni ŠRÁMKA Václavu HEJNOVI, z Prahy do Rychnova nad Kněžnou, 16. 6. 1930, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámk v Sobotce, inventární číslo: 4984.

„V Praze, 17. října 1928

Milý příteli,

To víte, povšiml jsem si při první výměně našich poprázdninových dopisů až příliš dobře podivné shody, že jsme si psali téhož dne a v týž den a snad i v touž hodinu své dopisy četli; konstatuje to, pomyslíl jsem si něco velmi srdečného, co by se hezky řeklo na modřínové cestě mezi Stéblovicemi a myslivnou. Jsem rád, že si i v druhém svém dopisu chválíte poslední prázdniny; i já v duchu stonásob činívám totéž.³⁸

Ale nejen to, mnohem víc nám prozrazuje jejich „dopisová komunikace“ – Šrámek se občas dokonce zmiňuje o své tvorbě.

3.2. Šrámkovy dopisy Václavu Hejnovi vypovídající o vlastní tvorbě

Šrámek se o informacích týkajících se jeho literární práce nevyjadřuje stručně či stroze. Rozepisuje se o nich stejně jako ve svých knihách. V dopise z 23. 3. 1928 vysvětluje situaci, ve které se právě nalézá – nestíhá a nejráději by si celé prázdniny škrtnul:

„Musím a musím se dostat pořádně do práce, aby to plynulo, aby to mělo delší dech, a stále jsem ještě kloudně nezabral. Beřte to s tou prací docela hygienicky, potřebuji ji prostě, v kamnech je mnoho strusky a nemají tah; důkladně rozběhlá práce musí všechnu tu naneřáděnou strusku spálit! Řekl jsem si: třeba teď v jaru přece jen se řádně rozjedeš, prázdniny to zase přetrhnou a konec, počínej znovu. Když se ale představuji červencovou a srpnovou Prahu, počíná mi být úzko, a hledám-li nějaké východisko, myslím zase jen na Sobotku. Tam se robotit dá.“³⁹

Obecně pojednává o své práci, vysvětluje, že potřebuje psát. Na konkrétním příkladu, kdy tempo své tvorby přirovnává ke kamnům, chce předvést, jak svou práci potřebuje. Často se v jeho listech vyskytují části, ve kterých sám sobě něco diktuje, přikazuje, promlouvá sám k sobě – to dodává dopisům na umělecké hodnotě, zvyšuje čtivost a dějovost. Stěžuje si na jakousi božskou lenost a snaží se s ní nějak skoncovat. Dále informuje, že alespoň odevzdal Borovskému pro V. svazek knížku nových básní.

---

³⁸ Dopis Fráni ŠRÁMKA Václavu HEJNOVI, z Prahy 17. 10. 1928, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo:4979.

³⁹ Dopis Fráni ŠRÁMKA Václavu HEJNOVI, z Prahy 23. 3. 1928, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo:4977.

V dalším příkladu píše o konkrétním díle *Sekyra* – tak nazývá svou prázdninovou prózu. Popisuje, že se jí v Praze podíval pořádně do očí a nelíbí se mu, takže nedopadla.

Dopis z 6. 5. 1929 líčí vtípnou historku s vršovickými „pošťáky“, kteří v tomto roce slaví jubileum svého založení a přišli za Šrámkem, aby jim napsal proslov, což ho velmi překvapilo: „*Hrozně jsem na ně vykulil oči. Vzpomněl jsem si v tom momentu asi na novoroční poštovní knížky, na barvotiskové obálky, kde hezounký listonoš podává hezounké kuchařince milostné psaníčko atd....*“⁴⁰ Když přišli podruhé, tak jim řekl, že si to rozmyslí. Nakonec jim tu básničku přeci jen napsal a sám žasnul nad tím, že o takovém tématu lze psát. V tomto dopise také sděluje, že si kupuje psací stroj.

V roce 1931 se zabývá svým dílem *Past* a jeho psaní mu zabírá mu mnoho času. Před prázdninami potvrzuje Hejnovi, že pojedje na prázdniny do Sobotky, aby pomáhal své mamince. Zdůrazňuje, že *Past* se rodí velmi pomalu, přirovnává jí ke *Křížovatkám*: „*Zkrátka, nejsem s ›Pastí‹ stále ještě hotov a potřebuji k tomu skoncování s ní něco, co mi Sobotka již několikrát dala a pomůže mi jistě i letos. Kdybych byl udržel tempo, jakým jsem loni o prázdninách do ›Pastí‹ skočil, mohla být do Vánoc hotova; a není dosud; ale do září musí být.*“⁴¹ V tomto dopise se také rozepisuje o svém zdravotním lajdáctví, definuje to velmi zajímavým spojením: „*letošní máj trávím v libáncích se zubním lékařem*“.

Uvědomuje si, že je to 10 let, co se skamarádil se soboteckými studenty, a těší se, že se v srpnu o prázdninách sejdou a zdvihnou na to krásné desetiletí pohárek vína: „*Poděkovat a dost! – řečeno ústy faráře Hory, jenž stál v počátcích našeho přátelství.*“⁴² Tím naznačuje, že první jejich společnou divadelní inscenací byla hra *Léto* v roce 1921 a díky její úspěšnosti se již po deset let přátelí a o prázdninách pracují na dalších hrách.

3.3. O soboteckém divadle v korespondenci adresované Václavu Hejnovi

Se soboteckými studenty hrál Fráňa Šrámek každé prázdniny divadlo, proto i v jeho korespondenci najdeme hojně úseky vztahující se k jeho hrám, které se v Sobotce každoročně hrály a měly veliký úspěch. Především se jedná o postřehy sdělující základní informace o náročnosti hry či nutný počet herců, ostatní detaily se domlouvaly osobně.

⁴⁰ Dopis Fráni ŠRÁMKA Václavu HEJNOVI, z Prahy do Rychnova nad Kněžnou, 6. 5. 1929, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 4981.

⁴¹ Dopis Fráni ŠRÁMKA Václavu HEJNOVI, z Prahy do Rychnova nad Kněžnou, 27. 5. 1931, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 4986.

⁴² Dopis Fráni ŠRÁMKA Václavu HEJNOVI, z Prahy do Rychnova nad Kněžnou, 27. 5. 1931, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 4986.

V předprázdninových dopisech z roku 1923 se rozepisuje o hře *Plačící Satyr* – není si jist, zda to zvládnou, jelikož hra je náročná.

Mnohem zajímavější je dopis psaný 12. 6. 1925, v němž informuje Hejna nadšeného pro hru *Soud* o jeho názoru na celou věc: „... ta kuráž *Vás ctí, ale mne snad nezahanbí, mám-li trochu méně kuráže: na ›Soud‹ je potřebí mnoho práce, pěkná míra herectví (technická výprava by byla při tom asi nejmenším problémem) a dělat by se to musilo, ne jako prázdninový plesírek (...)*.“⁴³

Píše návrhy na dané role, koho by kam obsadil, samozřejmě chce znát i Hejnův názor, aby vše ostatní mohli potom osobně prodiskutovat.

Hra *Ostrov*, jak zjistil z pražských zkoušek, se v divadelní podobě velmi těžko připravuje. Proto ji spíše nedoporučuje, ale zároveň dodává, že má v sobotecké hodně důvěry a pokud uvidí dobrou vůli, rád přiloží ruku k dílu. Největším problémem je potřeba devíti tvárných dobrých mužských aktérů – určitě by věděl o třech až čtyřech. Zcela otevřeně se vyjadřuje i k obsazení herců.

I první zmínka o *Měsíci nad řekou* se zaměřuje stručně na obsazení rolí „*Tož: v Měsíci ať hraje Róza nebo koza, jen když to bude ochotný, tvárný materiál, který bude zaručeně v danou lhůtu k dispozici; dělá-li sl. Knittlová drahoty, nemluvte s ní.*“⁴⁴. Marie Knittlová je mladá divadelní herečka; korespondenci jí adresované se budeme věnovat v sedmé kapitole - Dopisy Marii Knittlové.

V dalším dopise souhlasí s dvojitým obsazením rolí. I když s tím přibude práce, lepší obsadit dvakrát než nemoci obsadit řádně ani jednou. Věří, že by to stálo za pokus, který by se mohl stát úrodným. V dalších listech z téhož roku (1927) konkrétně popisuje, kterou roli bude kdo hrát.

---

⁴³ Dopis Fráni ŠRÁMKA Václavu HEJNOVI, z Prahy do Rožnavy na Slovensku, 12. 6. 1925, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo:4965.

⁴⁴ Dopis Fráni ŠRÁMKA Václavu HEJNOVI, z Prahy, 13. 1. 1927, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo:4971.

4. Korespondence Fráni Šrámka spojená se Sobotkou po roce 1938

Již v první kapitole jsme si podrobněji nastínili tragické události roku 1938. Smrt Šrámkovy maminky (10. 6. 1938) zasadila do jeho srdce obrovskou ránu. Stejně tak jako ve Šrámkově životě, tak i v námi zkoumaných dopisech se stává rok 1938 významným předělem. Korespondence adresovaná Šrámkovi přicházející z různých koutů vyjadřuje různými smutnými slovy upřímnou soustrast.

Několik lístků je adresováno městské hrobnici v Sobotce Anastázii Zakouřilové, která udržovala jejich rodinný hrob. Šrámek jí pravidelně před svátečními či jinak významnými dny posílal peníze a prosil jí o položení nějaké kytičky na matčin hrob. Svůj žal nad ztrátou nejbližší osoby dává najevo např. v dopise z 18. 3. 1939, kdy píše Zakouřilové: *„Milá paní Zakouřilová, děkuji Vám za obrázek našeho rodinného hrobu. Poslala jste mi jej právě v těžkých dnech a pocítil jsem nad ním velikou tesknotu. Rád Vám věřím, že o hrob pečujete; vždyť Vás přece znám.“*⁴⁵

Korespondencí po roce 1938 se budeme zabývat postupně, budeme ji řadit chronologicky po letech. Zjistíme tak souvislosti, vztahy mezi jednotlivými korespondenty a frekvenci dopisování, vývoj vztahu mezi adresáty a pisatelem v rozmezí let.

4.1. Rok 1939 – Politická reakce Fráni Šrámka na politickou situaci

Již 29. 9. 1938 byla podepsána Mnichovská dohoda mezi Velkou Británií, Francií, Německem a Itálií – jednalo se o vyvrcholení politiky appeasementu (politika ústupků). Pro Československo začalo období druhé republiky (29. 9. 1938-15. 3. 1939), kdy ztratilo pohraniční oblasti – Sudety (Českolipsko, Jilemnicko a Těšínsko). 15. 3. 1939 přijel Hitler do Prahy, den na to vznikl Protektorát Čechy a Morava jako nedílná součást Třetí říše a tím počala spousta velmi nepříjemných změn. Protektorát se stal průmyslovou základnou zaměřující se na zemědělství a zbraně, takže se proti němu zatím nezasahovalo pro jeho užitečnost, ale po válce měl být zlikvidován.

V ekonomice byl zaveden přidělový systém, proto byl v Praze nedostatek některých surovin, jak popisuje ve svých dopisech i Fráňa Šrámek. Ve školách se vyučovalo pouze

---

⁴⁵ Dopis Fráni ŠRÁMKA, Anastázii ZAKOUŘILOVÉ, z Prahy do Sobotky, 18. 3. 1939, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5530.

německy. V kultuře a na úřadech vládla silná cenzura. To bylo důvodem, proč se v korespondenci nevyskytují informace týkající se politické situace; dopisovat si o takových věcech by bylo nebezpečné a nepřipustné. Zhroutily se tedy veškeré ideály První republiky, většina lidí se snažila přizpůsobit situaci a přežít. Zkoumané Šrámkovy dopisy z tohoto období vykazují jasné známky období útlaku již dle dopisní známky na obálce, na které je zobrazen Adolf Hitler.

Kvůli událostem předchozího roku a především také kvůli politickým událostem roku 1938 nejel Šrámek daný rok na prázdniny do Sobotky, posléze ani další roky. Nechtěl zde, v klidném, malebném prostředí svého rodného kraje, potkat vojáky, a tak zůstával v Praze.

Již se s Václavem Hejnem netěšili na Plakánek, již nebylo nutno si domlouvat, kdy se o prázdninách v tomto kraji sejdou a co podniknou. To však neznamená, že by spolu přestali komunikovat. Sobotečtí rodáci Šrámka hojně navštěvovali v Praze, a pokud ne, tak jim komunikaci zprostředkovávala právě korespondence.

Budeme se zabývat chronologicky dopisy, které Šrámek psal svým nejbližším: Václavu Hejnovi, učiteli a básníku Janu Boudyšovi (1897-1972) a Václavu Frýbovi, který se narodil v roce 1900 v Radimi a od roku 1929 působil jako odborný učitel na měšťanské škole, byl redaktorem soboteckého Věštníku, ve kterém komentoval život v Sobotce.

Šrámek mu v dopise z 19. 12. 1939 posílá slíbenou báseň k padesátému výročí Věštníku, o kterou ho Frýba žádal:

*„Koukněte se. Ani by sis málem nevším,
Že náš Věštník padesátku nakous –
i to abys honem praštil se vším
a zdravici robil jakous takous.
Pozdraven bud'! Ať se komu třeba nezdá!
Že v té psotě čas je jubilovat,
My si se svým přáním nehodláme schovat:
Sviť mu, a nám taky, dobrá hvězda!“⁴⁶*

Pokud se jednalo o věci spisovateli alespoň trochu blízké, byl schopen tvořit malé veršované útvary – básně tzv. na zakázku.

---

⁴⁶ Dopis Fráni ŠRÁMKA Václavu FRÝBOVI, z Prahy do Sobotky, 19. 12. 1939, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo:5278.

4.2. Rok 1940 – Veselejší vzpomínání na Sobotku

Dne 24.4. 1940 píše Šrámek Frýbovi pro Věštník seznam nejoblíbenějších písniček (např. *Já jsem mysliveček – Pod našima okny – Sívá holuběnko – Zelení hájové – Bejvávalo,...*). Tento výpis nám zprostředkovává zajímavý náhled do osobních informací – je nám mírně přiblížen spisovatelův hudební vkus.

V jeho dopisech je výrazný stýskavý tón, Sobotka mu velmi chybí. Velmi často se o ní zmiňuje, vzpomíná, nechává pozdravovat známá a oblíbená místa. Každá návštěva či pozdrav z tohoto místa jej velmi potěší. V dopise z 16. 8. 1940 píše s humorem Hejnovi a představuje si, jak by byl nyní také s nimi v jeho rodišti: „*Ze Sobotky přicházejí ›poštovské listky‹, a nechápu dobře, při jakém nápoji tam ti lidé sedí a dokonce snad laškují. S jistým zděšením myslím na to, že bych tam také tak seděl a měl na tácku již pět čárek. Pět sklenic takového piva, jak je produkuje r. 1940! Hrůza! Vyneste mě z té hospody!*“⁴⁷

Janu Boudyšovi v dopise z 27. 11. 1940 děkuje za jeho novou knihu *Zvěstování*, na jejíž obálce je Humprecht. Básně zná již z rukopisu a přeje mu, aby kniha našla hodně čtenářů, kteří si jí zamilují.

Zvěstování vyšlo jako 4. svazek edice Českého ráje v září 1940 s kresbami od Václava Špály. V dodatku ke knize je charakterizováno jako: „*Boudyšova sbírka, jež v své první částic charakter kultivované poesie regionální, aby přešla v druhé a třetí části do nadosobního poměru k věcem, lidem a osudu, a tím se zase obecně vrátila k člověku a jeho srdci, vždy spjatá s kořeny své krajiny, tato poesie je v pravém slova smyslu dána a určena duši této krajiny.*“⁴⁸

Celá sbírka je věnována Fráňu Šrámkovi, jedná se o věrný doklad jejich pevného přátelství. Hned první báseň nese název *Básníku Fráňovi Šrámkovi*, druhá *Červnový den 1938* popisuje lásku Šrámkovy maminky a zároveň je lyrickou tesknou vzpomínkou. Třetí v pořadí, báseň *Humprecht*, je věnována soboteckým rodákům. Dílo potvrzuje, že Šrámek a Boudyš měli společný vztah ke svému jedinečnému, milovanému a okouzujícímu rodnému kraji.

---

⁴⁷ Dopis Fráni ŠRÁMKA Václavu HEJNOVI, z Prahy 16. 8. 1940, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámkovi v Sobotce, inventární číslo: 4995.

⁴⁸ In: dodatek podepsáno JŠr. In: BOUDYŠ, Jan: *Zvěstování: básně*. Sobotka: Leopold Lažan, 1940. (Edice Českého ráje; svazek 4)

4.3. Rok 1941 – Zásoby z venkova a Vyznání milosti

Šrámek se obrací na Václava Hejna a jeho manželku Marii s žádostí, kdyby nebylo něco v Praze k sehnání a v Rychnově ano, zda by mu to mohli poskytnout, samozřejmě zaplatí všechny výlohy a ještě bude vděčen. To je první náznak ekonomické situace za druhé světové války v Praze, kdy je zřejmé, že zde není takový dostatek některých surovin jako na venkově, kde mohou lidé mít své vlastní malé zemědělství. Další dopisy nás informují o balíčcích posílaných spisovatelům – jedná se o jablka, uzené či knihy, listiny, atd.. Pokaždé za poslané věci děkuje a prosí o cifry.

V dopise z 15. 3. 1941 děkuje Frýbovi za dárek – knihu *Vyznání milosti*: „*Byla to krásná myšlenka vydati tuto publikaci, a její provedení dopadlo skvěle. Slouží ke cti oběma autorům i tiskárně. Příteli Fejfarovi budou sobotečtí vždycky vděční, že jim krásně zachytil tolik drahých koutků domova.*“⁴⁹

Dne 27. 3. 1941 píše o *Vyznání milosti* Hejnovi, kterému tato publikace hnula žlučí. Na Hejnovu otázku, jak se mu kniha líbila, odpovídá velmi diplomaticky. Nesděluje své pocity, ale konstatuje, že autoři té publikace mu ji poslali spolu s krásným věnováním, a tím mu zavřeli ústa. Dále píše obecně o nové „lidovosti“ v literatuře, aby se k tomu mohl vyjádřit, musel by mít svou tvář 20 let. Zde je znát, že Šrámek dospěl v muže, který se nechtěl zaplétat do hlubokých kritik, nesvárů, dohadů či (použijeme-li silné slovo) „bojů“. Z mladistvého muže toužícího po boji za svobodu se stal klidně a diplomaticky smýšlející pán, což dokazuje i další dopis psaný Frýbovi, ve kterém se vyjadřuje k jiné knize podobným způsobem – zdůrazňuje, že chce být nekritický a nechce mluvit za zády autora, se kterým má velmi přátelské vztahy.

---

⁴⁹ Dopis Fráni ŠRÁMKA Václavu FRÝBOVI, z Prahy, 15. 3. 1941, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5280.

4.4. Rok 1942 – Víno z venkova a souvislosti

Každoročně v lednu popřípadě v únoru je Šrámkova poštovní schránka zahlcena všemožnými lístky, dopisy, přáníčky k jeho narozeninám (narodil se 19. 1. 1877). Na některé odpovídá stručným poděkováním, na jiné se dlouze rozepisuje. Např. Janu Boudyšovi děkuje za blahopřání prózou, vřelými verši a také za dárek – láhev červeného jagevského, která se stala hřebem dne, protože v posledních dnech nemohli v Praze sehnat láhev vína; prý je do obchodů nerozvázejí, protože láhve kvůli tuhým mrazům praskají.

Hejn mu také stále posílal bedýnky s nejrůznějším zbožím. Šrámek mu vždy děkoval a dožadoval se cifer jako např. v dopise z 31. 7. 1942, kde dohady s ciframi popisuje s vtipem a humorem:

„Drahý Vašku,

Děkuji Ti, tři frajle právě ve vsí slávě přijely, byly vřele přijaty – ale kloudného slova jsem z nich nedostal. Daly se sice s koketním pohuhňáváním prošacovat. – ani tu jsem však neobjevil nic, co by bylo slovo nebo cifra. Nic naplat, budeš to muset ze mě dodatečně vyklopit.“⁵⁰ Potom je celý ráz sdělení veden ve veselejším duchu.

V dalším dopise Hejnovi píše o soboteckém Tauchmanovi, nejprve připomíná svou tezi o souvislostech: *„Pamatuješ se snad, čemu jsem říkával ›souvislosti‹; případ bez souvislosti je matný, teprve souvislostmi se podivuhodně pro nás ozařuje, kdesi jak bezděky stiskne se malá páčka a začne to hrát.“⁵¹*

Konkrétní souvislosti s Tauchmanem, soboteckým obchodníkem, jsou takové: poslal Šrámkovi bedničku obsahující 3 láhve vína se vzkazem, že posílá víno staré dobré jakosti, jaké u něho rád pil. Spisovatelova radost z neočekávané zásilky byla veliká, ihned si psal o cifru, ale žádná odpověď. Myslel si tedy, že asi váhá, o jakou cifru si má napsat. Místo odpovědi přišlo úmrtní oznámení a zároveň s ním pozdravný lístek od Kroužku soboteckých, kde na prvním místě byl podepsán sobotecký obchodník. Šrámek vnímá tuto smutnou skutečnost velmi citlivě, nutí ho k přemýšlení o souvislostech: *„A tak jsem se mohl dívat na jméno v černém rámečku – a na totéž jméno, napsané ještě živým. A myslit na souvislosti. Jen*

---

⁵⁰ Dopis Fráni ŠRÁMKA Václavu HEJNOVI, z Prahy do Rychnova nad Kněžnou, 31. 7. 1942, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5008.

⁵¹ Dopis Fráni ŠRÁMKA Václavu HEJNOVI, z Prahy do Rychnova nad Kněžnou, 10. 8. 1942, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5009.

*několik hodin dělí ty dvě jména. Znali jsme dobře toho člověka? Známe se vůbec?*⁵² ptá se sám sebe, ale nenalézá na své otázky odpovědi.

4.5. 1943-1947 – Korespondence adresovaná Janu Boudyšovi

Od roku 1943 se nejvýznamněji prezentuje korespondence s Jaroslavem Boudyšem, která je všestranně zaměřená, bohatě zohledňuje Šrámkův umělecký styl psaní, podtržený jeho osobními vhledy, názory a zkušenostmi. Týká se stálého nedostatku surovin v Praze, Boudyš ho pravidelně zásobuje z venkova. Komentuje své vlastní zážitky s nakladateli a srovnává je s nynější situací, stýská se mu po Sobotce. Velmi vzácně se zmiňuje o své tvůrčí práci, mnohem častěji chválí tvorbu Jana Boudyše.

Chronologická posloupnost nám ovšem nedovoluje respektovat dialogickou návaznost dopisů a odpovědí. Budeme se tedy pohybovat na poli monologičnosti, jelikož zkoumáme pouze část psanou Šrámkem a Boudyšovy odpovědi nám nejsou známé. Ukážeme si, jak vnímal námi zkoumaný pisatel rozdíl mezi válečným a poválečným obdobím. Znázorníme si vývoj korespondence a vliv na jejich přátelství v letech 1943-1947.

V dopise z 19. 1. 1943 opět děkuje za vzpomínkový pozdrav k jeho narozeninám doprovázený láhví vína. Udivuje se nad skutečností, že téměř vše, co se z tohoto moku dostane do jeho domácnosti, pochází z venkova. Zatímco v Praze po nějakém zdroji marně pátrají a nedokáží si tuto nepříjemnou skutečnost vysvětlit. V tomto období samozřejmě nemůže komentovat politické události, o to víc touží po osobní návštěvě: *„Těší mě Váš slib, že při návštěvě Prahy také ke mně zaskočíte. Ono se teď lépe od plic hovoří ve čtyřech stěnách, než v dopisech.*“⁵³ Následující dopis (8. 5. 1943) dokládá Boudyšovu návštěvu Prahy, Šrámek je rád, že se mu v Praze líbilo a těší se, až jej znovu navštíví.

Další listy děkují za různé potraviny zaslané z venkova: *„A jaká je to doba, kdy i taková kedlubnička příjemně překvapí!*“⁵⁴. Do prázdné krabice pokaždé na oplátku vkládá alespoň nějakou ze svých nově vyšlých knih, např. nové vydání *Splavu* nebo *Když léto přihrává*.

Šrámek se rozepisuje o situaci s nakladateli. Přiznává se, že jelikož je už třicet let pod střechou jednoho nakladatele, nezná moc dobře nynější situaci. Ale i přes brzdící vlivy – papír

---

⁵² Dopis Fráni ŠRÁMKA Václavu HEJNOVI, z Prahy do Rychnova nad Kněžnou, 10. 8. 1942, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5009.

⁵³ Dopis Frána ŠRÁMKA Janu BOUDYŠOVI, Z Prahy do Března u Mladé Boleslavi 19. 1. 1943, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 4927.

⁵⁴ Dopis Frána ŠRÁMKA Janu BOUDYŠOVI, Z Prahy do Března u Mladé Boleslavi 6. 4. 1944, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 4930.

a cenzuru – jeví nakladatelé překvapivý zájem o rukopisy. Popisuje svou cestu skrze nakladatelství, která byla velmi dlouhá: „*Se ›Stříbrným větrem‹ šel jsem nejprve k Pelclovi, pak k Ottovi, pak k Vilímkovi, pak k Hejdovi a Tučkovi – až teprve Grosman a Svoboda knihu přijal. Nuže, vsadím holt, že budete mít cestu kratší – v tom se mnoho změnilo.*“⁵⁵

Následujícím dopisem děkuje za vše zaslané a ptá se, zda jim na zahradě rostou také cigaretky. Nemá, čím by krabici zase naplnil, a tak posílá alespoň výtisk *Křižovatek*, který snad adresát ještě v knihovně nemá.

4.6. Rok 1945 – Fráňa Šrámek vítá konec války

Adolf Hitler pod vidinou prohry spáchal 30. 4. 1945 sebevraždu, v ten den byla dobytá budova Reichenstagu v Berlíně a 2. 5. 1945 padl Berlín definitivně. V lednu začalo osvobozování Slovenska, dále pokračovalo na Moravě a Ostravsku. V Čechách dochází 1. 5. k povstání v Přerově, 8. 5. se většina Němců vzdává a 9. 5. přijíždí sovětské tanky a osvobozují Prahu. Teprve 28. 10. se sešel prozatímní parlament, do té doby panovalo dekretální období – zákony nahrazovalo 170 dekretů. Došlo k obnovení prvků demokracie.

Již 26. 3. 1945 Šrámek očekává zlepšení situace a začíná věřit v očekávaný mír: „*Jsmo zřejmě v posledním kole, horečka bláznivě stoupá. Ale prokoušeme se těmi posledními týdny nebo snad jen dny – a zas se k nám vrátí život bez poplachů a jiných hrozeb, život silný a slavný ve své mírové pohodě, amen!*“⁵⁶

V Den vítězství a ukončení druhé světové války 8. 5. 1945 usedá i Šrámek k dopisnímu papíru a s poněkud veselejší náladou píše: „*Já sám jsem od prvních dnů květnových v nevysýchajícím proudu radosti, která neubývá, i když je to radost při hodně suché hubě. Ale teď nám už suchá huba nevádí.*“⁵⁷ Už je známo, že se opravdu blíží konec války a očekávaný mír je na dosah, a tak to vnímá i náš autor. Dokonce se přiznává, že po dlouhé době začíná psát verše a zcela otevřeně se vyjadřuje o své tvorbě, co ho k psaní inspirovalo a na co vzpomínal – především na to, co je jeho srdci nejbližší a nejmilejší, na místo, kde by tak moc chtěl zase být – na Sobotku: „*Už dávno jsem nepsal verše, ale v posledních dnech se mi již několikrát zotvíral zobák. A dnes opět. Krásné jitro mě vytáhlo*

---

⁵⁵Dopis Fráňa ŠRÁMKA Janu BOUDYŠOVI, Z Prahy do Března u Mladé Boleslavi 19. 5. 1944, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 4931.

⁵⁶ Dopis Fráňa ŠRÁMKA Janu BOUDYŠOVI, z Prahy do Března u Mladé Boleslavi, 26. 3. 1945, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 4936.

⁵⁷ Dopis Fráňa ŠRÁMKA Janu BOUDYŠOVI, z Prahy do Března u Mladé Boleslavi, 8. 5. 1945, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 4938.

na balkon již po páté hodině, vzpomněl jsem si, jak v takových letních jitrech bývalo v našem Plakánku, u Roubenky, počalo se to kuklit a ladit – a ve chvíli, kdy přišel p. Špaček, našel mne již nad poslední slokou ›Roubenky‹ Díky Vaší dobrotě, budu moci dnes radost z toho, že jsem si pobyl aspoň chvíli u nás doma, zapítí douškem na Krásu našeho Kraje.“⁵⁸

Roubenka jest krásným místem i krásným literárním dílem. Zajímavá je i skutečnost, že vznikla v době, kdy její pisatel již několik dlouhých let do Sobotky nejezdil. Je tedy důkazem jeho stálé náklonnosti k rodnému kraji a jemu milých míst, která dříve o prázdninách tak často navštěvoval:

*„Roubenka, či to oblé jméno je,
to tam u nás doma, v Plakánku,
přespanilou máme studánku,
Roubenka se jmenuje.*

*Tam k ní musíš časně z rána
a tiše, tiše jako duch.
Ta děvečka má, pane, sluch
a docela to nemá ráda,
hned jí čelem táhnou stíny,
když se hrneš, hrneš, hrneš
jako medvěd na maliny.*

...⁵⁹

Situace týkající se dostupnosti potravin se ale prozatím nezlepšovala; v dopise z 28. 7. téhož roku si stěžuje na nedostatek zeleniny, který je údajně způsoben dovozem. V Praze děkovali za štědrú zásilku, nad kterou se velmi zaradovali a zároveň doufali, že páni „u kormidel“ vezmou rozum do hrsti.

Boudyš poslal Šrámkovi listy *Nicotiana rustica* (tabákové listy). Šrámek ponechal na svém sousedovi, který měl už se zpracováním tabáku nějakou praxi, aby se postaral o potřebné procedury. Boudyš také poslal jednu již hotovou cigaretu z tabákových listů,

---

⁵⁸ Dopis Fráňa ŠRÁMKA Janu BOUDYŠOVI, z Prahy do Března u Mladé Boleslavi, 8. 5. 1945, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 4938.

⁵⁹ ŠRÁMEK Fráňa. *Kus krásného snu Básně a dramata*. Praha: Československý spisovatel, 1977. str. 280.

kteřou Šřánek okusil a hned v následujícím dopise popisoval své pocity při zkoušení tohoto nového tabáku: „*Priznám se Vám, že když jsem ten kávový prášek naponejprv okoukl a očenichal, zatvářil jsem se asi hodně skepticky. Poněvadž ale právě bylo údobí kuřáckého dalesu (měli jsme poslední příděl již před třemi týdny a ten byl již u dna), hned jsem si jednu nacpal, a ajta! Kouřilo se to kupodivu dobře!*“⁶⁰

V dalším dopise z 27. 8. 1945 opět děkuje za další zásoby zeleniny. Také poznamenává, že den před tím vzpomínal, jak asi sobotečtí slaví posvícení. Bylo mu z toho smutno a zastesklo se mu po písničkách v družném houfu. Z tohoto dopisu vyplývá, že ačkoliv v Sobotce nebyl několik let, jeho vztah k ní to nikterak nepoškodilo, možná spíše naopak utužilo a stávala se mu více milým městem díky krásným vzpomínkám.

O Šřámkovi se říkalo, že byl vášnivým kuřákem. I v jeho muzeu v Sobotce se na jeho pracovním stole jako věc důležitá nachází popelník; snad proto informuje v dalším dopise o tom, že již jeho soused provedl veškerá potřebné procedury a přinesl nařezané listy. Ještě jednou tedy děkuje za to dobré kuřivo.

V listě s datem 29. 10. 1945 si stěžuje na stávající ekonomickou situaci – díky výměně peněz musí čekat do začátku dalšího měsíce. Problémem je, že nové peníze budou mít dříve ti, kteří mají pravidelný plat, mezi které ale on, jakožto spisovatel, nepatří. Na konci svého „stěžování“ dodává, že však nějak bude, a přeje si, aby už vše vjelo do normálnějších kolejí. Situace se ale určitě o něco zlepšila, protože posílá také on něco Boudyšovi z Prahy: „*/.../ cigaretové papírky z října 1945 – mužští by se byli pro ně prý seprali. Odstríhnuł jsem si na zkoušku na jednu cigaretu – a jde to kouřit. Já mám ještě dvacítku Viktorok, to musí do prvního vydržet a balit tedy zatím nepotřebuji. Jak se po prvním něco objeví a seženu, pošlu.*“⁶¹

Opět v textu nacházíme zmínku z nakladatelského prostředí. Nakladatel Borový počíná Šřámkovi míchat žlučí, jelikož mu slíbili, že knihu nových básní bude mít do Vánoc. Měl ji, ale pouze 5 výtisků, ostatní náklad teprve z Brna dojde a půjde na trh hned po Novém roce. V den, kdy o tom Boudyšovi psal, (4. února) kniha ještě nebyla na trhu, ale díky těm pěti autorským výtiskům, které rozdál mezi přátele, se o knize vědělo a jistě vzniklo šuškáni, jaké podivné věci se s knihou dějí. Nakladatelství Borového vše svádí na brněnskou tiskárnu. V další kapitole se budeme věnovat přímo korespondenci adresované Borovému.

---

⁶⁰ Dopis Fráňa ŠŘÁMKA Janu BOUDYŠOVI, z Prahy do Března u Mladé Boleslavi, 15.8.1945, Národní muzeum, Archiv Fráni Šřámka v Sobotce, inventární číslo: 4940.

⁶¹ Dopis Fráňa ŠŘÁMKA Janu BOUDYŠOVI, z Prahy do Března u Mladé Boleslavi, 22. 10. 1945, Národní muzeum, Archiv Fráni Šřámka v Sobotce, inventární číslo: 4944.

Korespondence není pouze vztahem mezi adresátem a odesílatelem, často se v dopisech vyskytují další osoby, které také tvoří korespondenční síť. Například celý dopis z 3. 6. 1946 je věnovaný jeho příteli Václavu Špálovi, českému malíři, grafikovi a ilustrátorovi, který od roku 1904 bydlel v Sobotce, kde poprvé také vystavoval v roce 1910. Titul národního umělce získal v roce 1946.

Šrámek se často zamýšlí nad Špálovou předčasnou smrtí – 13. 5. 1946: „*Když jsem spatřil první zprávy v novinách, nechtěl jsem věřit očím, neboť teprve dva dny předtím jsem se dozvěděl, že je vážněji churav, ale neznělo to ještě zlověstně.*“⁶² Tato událost ho velmi zasáhla, několikrát si pročítal dopis, který mu Špála psal 13. února, tedy přesně čtvrt roku před jeho smrtí. Není v něm nejmenšího zármutku, naopak zní rozjasněně a je plný světla. Šrámek vzpomíná, jak mu poděkoval za blahopřání k šedesátce: „*Loňského podzimu, když jsem mu blahopřál k šedesátce, poděkoval mi na své fotografii, pod níž připsal: „Jak vidíte jistě z obrázku, ještě se v té šedesátce držím.*“⁶³ Uznává, že z výrazu z fotografie není opravdu vidět jediného stínu. O ničem jiném se v dopise ani slůvkem nezmiňuje, věnuje ho celý vzpomínce na zemřelého malíře, protože nic jiného by se k této smutné skutečnosti ani nerýmovalo.

List s datem 23. 7. 1946 prozrazuje mnoho novinek – již nepotřebuje posílat zásoby z venkova, v posledních týdnech došlo v Praze k obrovskému zlepšení v ekonomice, dostupná je veškerá zelenina i ovoce.

Vzpomíná na Sobotku, kam kvůli nemoci ani letos nemůže: „*Mně se v letošním létě velmi stýská po Sobotce, ale nedá se nic dělat; co tam, když na slunce nesmím? Mít lesy u huby a nemoci se do nich rozběhnout! To by bylo ještě krutější! Často zavřu oči a aspoň v duchu bloumám Plakánkem. Ještě, že jsem si v minulosti nabral té naší lesní krásy plné smysly a mohu teď z těch starých zásob brát!*“⁶⁴ Snad právě tímto způsobem vznikaly některé jeho básně, když si se zavřenýma očima vybavoval okouzující přírodu soboteckou.

---

⁶² Dopis Fráňa ŠRÁMKA Janu BOUDYŠOVI, z Prahy do Března u Mladé Boleslavi, 3. 6. 1946, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 4947.

⁶³ Dopis Fráňa ŠRÁMKA Janu BOUDYŠOVI, z Prahy do Března u Mladé Boleslavi, 3. 6. 1946, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo:4947.

⁶⁴ Dopis Fráňa ŠRÁMKA Janu BOUDYŠOVI, z Prahy do Března u Mladé Boleslavi, 23. 7. 1946, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo:4948.

5. Odraz Šrámkovy tvůrčí práce v korespondenci

5.1. Dopisy Fráni Šrámka nakladatelům – Přátelství s Františkem Borovým a odmítání ostatních nakladatelství

V podkapitole předchozí kapitoly – 1943-1947 – Listy adresované Janu Boudyšovi citujeme Šrámkovu cestu k vydání *Stříbrného větru* – jak nabízel svůj rukopis Pelclovi, Ottovi, Vilímkovi, Hejdovi, Tučkovi, až teprve Grosman a Svodoba jej přijali.

Později jeho díla vydával pouze František Borový, s nímž si také o přípravě nových knih psal. Např. z pohlednice z 5. 9. 1927 ze Sobotky vidíme přátelský vztah mezi nakladatelem a spisovatelem (Borový byl několikrát pozván na návštěvu do Sobotky) a zároveň informace související s novým vydáním *Těla*: „*Milý pane nakladateli, zase jsem se Vás nedočkal! Ve dvou, třech dnech sbalím svá fídlátka a vrátím se do Prahy. Smíte mne hned v prvních dnech zavalit korekturami „Těla“, ať poznám svět také z trpčícího konce, než z blažených toulek. Pozdravuji Vás nejsrdečněji!*“⁶⁵

Nejlépe jejich přátelství a spisovatelovou spokojenost s jeho prací vystihuje list psaný Šrámkem k šedesátým narozeninám Borového (z 31. 1. 1934):

„*Vážený příteli,*

Při Vašich šedesátých narozeninách pozdravuji Vás nejsrdečněji a přeji Vám další mnohé léta ve zdraví a dobré pohodě. Cítil jsem se pod Vaší nakladatelskou střešou vždycky doma a jsem Vám za to vděčen. Potěšte se v těchto dnech tím, že Vás má mnoho lidí rádo, a ohřejte se vědomím, že jste si tu lásku i úctu zasloužil. Děkuji Vám za přátelství, buďte hodně zdrav a šťasten.“⁶⁶

Šrámek si psal i s jinými nakladateli, kteří měli zájem o jeho rukopisy. Slušným způsobem je vždy odmítá. V dopise z 25. 10. 1928 vysvětluje Svatopluku Klírovi, že před 3 roky podepsal smlouvu s Borovým. Všechny napsané věci zadává tedy jemu, protože je s jeho prací spokojen. Podobným způsobem odpovídá Šrámek v roce 1946 i Kroftovi: „*V konečku svého dopisu píšete, že jste od Nov. roku redaktorem velkého nakladatelského podniku*

⁶⁵ Pohled Fráni ŠRÁMKA Františku BOROVÉMU, z 5. 9. 1927, ze Sobotky do Prahy, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo 4918.

⁶⁶ Dopis (strojopis) Fráni ŠRÁMKA Františku BOROVÉMU, z 31. 1. 1934, z Prahy do Prahy, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo 4920.

a neměl-li bych nějaký rukopis v zásuvce. Nevím, o které nakladatelství běží, ale ať to, či ono, to by nic nemohlo změnit na dvou skutečnostech; předně, že jsem již po 30.let smluvně poután k naklad. Fr. Borového a jsem tam prozatím stále spokojen; a za druhé, že teď nic nového nemám; má knížka nových básní „Rány,růže“ vyjde v těchto dnech právě u Borového.“⁶⁷

5.2. Šrámkovo dílo v Polsku

V Polsku se jednalo o uvedení Šrámkovi hry *Měsíc nad řekou*. Překlada se ujal Zenon Miriam Przesmycki, což autorovi udělalo velkou radost. V listě z 2. 2. 1926 Przesmyskému popisuje své nadšení z polského zájmu o jeho hru: *„Znám křehkost svého slovního výrazu, již by překlad lehko mohl pohmoždit, a v tomto směru jsem mohl tedy býti zcela bez obav. Děkuji Vám upřímně, že jste věnoval té práci svůj drahý čas a tento dík je také jedinou možnou formou, již autorizuji Váš překlad. Kéž Váš výsledek té práce uspokojí! Já sám se Vám upřímně vyznám, že by vlídné pochopení a přijetí mé hry polským obecnstvem bylo mi dražším, než úspěch na jiném cizím jevišti.“*⁶⁸

Šrámek považuje za vhodné, aby byli polští diváci seznámeni alespoň se základními údaji o něm. Proto v další části dopisu autenticky popisuje svůj život a tvorbu. Vysvětluje, jak v roce 1905 přisedlal k divadlu napsáním jednoaktovky *Červen* a domníval se, že jde o pouhou epizodu v jeho tvorbě. Těsně před válkou dokončil hru *Léto*, která se hrála v Národním divadle za těžkých válečných dnů roku 1915. Tato hra mu přinesla uznání od jeho krajanů, snad proto se začal divadlu plně věnovat.

Napsal šest celovečerních her; tři z nich – *Hagenbek*, *Zvony* a *Soud* – rozvíjí různé motivy války. Další tři – *Měsíc nad řekou*, *Plačící Satyr* a *Ostrov veliké lásky* – slovy Šrámka: *„zpodobují jevištně tesknou krásu životního toku, který miji, nenávratně miji, a o němž někdy posléze nevíme, jak jsme plynuli s ním, nebo byli jen diváky na jeho břehu. Plačící satyr to chtěl symbolisovati (i sochou satyrovou v jevištní parkové scénérii: dal-li jsem tu satyru své hry plakati, to jen proto, bych nepověděl, že na dně všech věcí milostných – (a milostných je celý životní rozběh, celý životní elán, celá ta křivka, pnoucí se dychtivě vzhůru) – že na dně všech těchto sporů s láskou a o lásku, s životem a o krásný život, sporů ať vyhraných, ať*

⁶⁷ Strojopisný opis dopisu Fráni ŠRÁMKA, V. K. KROFTOVI, z 12. 1. 1946 z Prahy do Prahy, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo 1400.

⁶⁸ Fotokopie dopisu Fráni ŠRÁMKA Miriam Zenonu PRZESMYCKÉMU, 2.2.1926, z Prahy do Polska, získaná koupí od dr.F.Baťhy, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5854.

prohraných leží vždycky slza – ať už o této smutné perli na dně svého srdce víme nebo nevíme.“⁶⁹

Poslední hra, *Ostrov velké lásky*, která měla premiéru 23. ledna na jevišti Městského divadla, byla hrána v režii Jaroslava Kvapila. Mísí hru a skutečnost – filmová společnost vyjela na moře, aby natočila film *Ostrov velké lásky*. Herci se dostanou do trapných okolností. Nakonec musí prožít část filmového děje, který měli jen hrát.

Dopis ze 7. 4. 1926 adresovaný Bohumilu Vydrovi, který působil na Varšavské univerzitě jako lektor českého jazyka a literatury, se zaměřuje na připravovanou hru *Měsíc nad řekou*. Šrámek si je plně vědom křehkosti a intimity jeho her. Popisuje, co je pro jejich úspěšnost potřeba: „*Tyto věci žádají si znamenitého, vcítěného překladatele, jenž zůstane práv lyrickému charakteru slovního výrazu a zámlkové technice dialogu; žádají si vcítěného režiséra a vcítěných herců a vůbec pravé, vysoké teploty, která je krevní a nervová.*“ A dodává, že tentokrát měl velké štěstí s překladatelem. Doufá, že s režisérem a herci bude mít stejné štěstí. Potom zbývá už jen polský divák, s jehož mentalitou není český autor dostatečně seznámen.

Varšavská premiéra znamenala pro Šrámka velkou věc, jejíž úspěšné dokončení by si velmi přál: „*Cítím dobře, že tu k cílové pásce nepoběží autor sám za sebe; co tam u cíle, doběhnuv, odevzdá, nebude jen navštívenka s jeho jménem, s jeho úspěchem; větší cenu poběží. A proto bych byl nesmírně šťasten, kdyby se doběhlo.*“⁷⁰ V konci dopisu prosí Vydru, aby zjistil, zda Zenon Miriam Przesmycki obdržel jeho dopis z 2. 2. 1926, jelikož on prozatím nedostal od něj žádnou odpověď.

Varšavská premiéra *Měsíce nad řekou* se bohužel neuskutečnila. Herci prý odmítali studovat text pro Miriamův zastaralý jazyk. Dalším vysvětlením neuvedení hry je skutečnost, že po májovém převratu Pildudského 13. 5. 1926 nebylo porozumění pro všeslovanskou ideu.

Šrámek ale sklídl v Polsku obrovský úspěch už v roce 1922, kdy byla v Poznani představena hra *Léto*, která byla polským publikem velmi příznivě přijata a opakovaně hrána celkem třináctkrát, což bylo pro českého spisovatele velkým uznáním.⁷¹

---

⁶⁹ Fotokopie dopisu Fráni ŠRÁMKA Miriam Zenonu PRZESMYCKÉMU, 2.2.1926, z Prahy do Polska, získaná koupí od dr.F.Bařhy, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5854.

⁷⁰ Opis dopisu Fráni ŠRÁMKA Bohumilu VYDROVI, 7. 4. 1926, z Prahy do Polska, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5854.

⁷¹ Opis listu uveřejněného v časopisu Slavia, roč. XI, Praha 1952-1955, str. 341-347 – Fráňa Šrámek a Polsko, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5854.

5.3. Šrámkovy dopisy adresované Miroslavu Krejčímu vypovídající o dlouhé cestě k operě *Léto*

Dopisy z let 1929-1945 adresované Krejčímu nám popisují průběh komponování opery *Léto*. Můžeme nahlédnout do procesu, v němž vzniká umělecké dílo takovéto hodnoty. Zajímavý je vztah mezi Šrámkem jako autorem hry *Léto*, který trvá na dodržení důležitých textových linií, a Krejčím jako komponistou opery *Léto* při řešení problémů textově-hudebních. Krejčí žádá o škrtnutí částí textu, ale Šrámek dané škrty nedoporučuje.

Miroslav Krejčí (1891-1964), rodák z Rychnova nad Kněžnou, profesor pražské konzervatoře, hudební skladatel, žádal o svolení ke komponování *Léta*. To si můžeme domýšlet z odpovědi Fráni Šrámka, který upozorňuje, že již svolení dal předtím Františku Tomáškoví a Stanislavu Goldbachovi⁷². Ani jeden z těchto pánů ho neinformovali více o jejich práci, a to již od té doby uběhla řádka let. Prosí tedy v dopise ze 4. 9. 1929 Krejčího, aby si zjistil, zda některý ze jmenovaných dosud na kompozici *Léta* nepracuje.

V dalším dopise z 25. 9. 1929 dává Krejčímu svolení a rekapituluje situaci s Tomáškem a Goldbachem: „*Poněvadž tedy se mají věci tak, že Goldbach od komponování Léta upustil a p. Tomášek odstěhoval se nám do Rumunska, nestojí Vám nic v cestě, abyste se do té muziky dal sám. Nedal-li p. Tomášek po celou řadu let žádnou zmínkou najevo, že na kompozici Léta pracuje, můžeme směle předpokládat, že i on tohoto plánu zanechat. Pustíte-li se tedy do té práce, přeji Vám prozatím k ní hodně zdaru.*“⁷³

Jednání o škrtech v textu začíná v listě z 3. 10. 1929. Šrámek prosí, aby mu napsal předně, o jaké pasáži se jedná, konkrétní čísla stran, aby mohl prohlédnout, zda nebude škrtem nic ohroženo. V listě z 24. 10. 1929 komentuje konkrétní návrhy Krejčího na škrty, se kterými bohužel nemůže z literárního hlediska plynutí textu souhlasit: „*Nuže, dnes ste mi poslal své návrhy. Nevypadá to zpočátku příliš zle, jde o několik celkem nevinných škrťů, s nimiž mohu bez velikých orací souhlasit – ale pak přicházejí dva povážlivé škrty, které mi notně zalézají za nehty. Je to především škrť ve vypravování Peroutkové o Jeníkovi a Stáze, takže se divák vůbec nikdy nedozví, jak to vlastně mezi těmi dvěma živočichy počalo. A pak přichází nejzrozsáhlejší vyoperování textu str. 28-31, která obsahuje ústy Jeníkovými groteskní charakteristiku prkenného Chvojky, první osten chlapcovy žárlivosti a tím počátek milostné*

⁷² Goldbach Stanislav, skladatel, kapelník a pedagog, narozen 13. 7. 1896, Střelice (u Brna), zemřel 20. 9. 1950, Brno.

⁷³ Opis dopisu Fráni ŠRÁMKA Miroslavu KREJČÍMU, pořízený dr. Františkem Bařhou, 4. 9. 1929, z Prahy do Prahy, Památník národního písemnictví, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5953.

*hříčky mezi ním a Peroutkovou.*⁷⁴ Dále dodává, že pochopitelně z hudebního hlediska má Krejčí stoprocentní pravdu. Z hlediska autora textu má pravdu i Šrámek, jelikož nechce, aby bylo na psychologické lince tolik stříháno, a došlo tak k porušení celkového vyznění díla. Zároveň nechce skladateli působit nejmenších potíží, zejména proto, že je již uprostřed své práce. Prosí jej tedy, aby důkladně přihlédl k těmto dvěma škrtům a přezkoumal, zda je jejich vyjmutí rozhodně nutné.

Další dopis, který jsme měli při našem zkoumání k dispozici, pochází až z roku 1939 – je tu tedy desetiletá pauza. Šrámek v něm děkuje za zprávu o *Létě*, z jeho radostného tónu můžeme usuzovat, že se jednalo o informace spojené s konečně předpokládanou premiérou: „*Skorem je s podivem, že se v těchto černých časech může ještě něco světlého přihodit. Kéž do toho večera, kdy se nám Léto rozezpívá na scéně, dýchalo by se nám všem již s trochou úlevy!*“⁷⁵ Na to navazuje dopis z 2. 10. 1939, v němž Šrámek zřejmě odpovídá na otázky týkající se režisérských věcí. Upozorňuje, že se do těchto věcí nechce míchat. Dále řeší problém s Angličany v *Létě*. Dochází tu k zajímavé podobě ve válečné cenzuře děl. Už v roce 1915 (za války), kdy mělo *Léto* premiéru, cenzura vyškrtla stejnou část textu, jako nyní. Dramatik vzpomíná, že tenkrát i přes silnou cenzuru herci říkali vyškrtnutý text. Radí mu, že kdyby to muselo být, ať prostě nahradí Angličany mušketýry nebo něčím podobným.

Konečně bylo ustanoveno přesné datum premiéry opery *Léto* - 4. 12. 1940 v Národním divadle v Praze. Listem z 21. 11. 1940 Šrámek děkuje za nové zprávy o *Létě* a pozvání na její premiéru, které se však nezúčastní, protože: „*Premiérové ovzduší jde mi na nervy, o premiéře své poslední hry nebyl jsem vůbec v divadle (Ostrov veliké lásky).*“⁷⁶

Z dopisu Krejčího soudí, že dělají vše poctivě a s láskou. Předpokládá, že z toho vzejde slibná atmosféra. Kladně hodnotí i termín premiéry – umístění těsně před Vánoci je pro hru velmi vhodné.

---

⁷⁴ Opis dopisu Fráni ŠRÁMKA Miroslavu KREJČÍMU, pořízený dr. Františkem Bařhou, 24. 10. 1929, z Prahy do Prahy, Památník národního písemnictví, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5956.

⁷⁵ Opis dopisu Fráni ŠRÁMKA Miroslavu KREJČÍMU, pořízený dr. Františkem Bařhou, 31. 3. 1939, z Prahy do Prahy, Památník národního písemnictví, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5958.

⁷⁶ Opis dopisu Fráni ŠRÁMKA Miroslavu KREJČÍMU, pořízený dr. Františkem Bařhou, 21. 11. 1940, z Prahy do Prahy, Památník národního písemnictví, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5961.

5.4. Rozhlasové zpracování Stříbrného větru

Listy Fráni Šrámka adresované dr. Františku Kožíkovi (16. 5. 1909-5. 4. 1997; českému prozaiku, dramatikovi, básníku, autoru rozhlasových her, filmovému a televiznímu dramaturgu a scénáristovi, pracovníku Radiojournalu v Brně) z roku 1939 vypovídají o připravovaném zpracování *Stříbrného větru* v rozhlase.

V dopise z 14. 1. 1939 vyjadřuje spisovatel svou radost z dalšího úspěchu své knihy. S rozhlasovým zpracováním souhlasí a vyjadřuje svou důvěru ke Kožíkově práci: „*Rád svoluji, abyste zpracoval Stříbrný vítr pro rozhlas. Znáám Vaši práci, mám k Vám plnou důvěru a není ani třeba, abyste mi poslal svou úpravu dříve ke schválení; vyslechnu si ji až u svého přijímače.*“⁷⁷ V dalším dopise ho uklidňuje, aby neměl strach, že by byl jeho rozhlasovou hrou zklamán.

22. 5. 1939 zazněl *Stříbrný vítr* ve večerních hodinách brněnským rozhlasem. Hned další den píše do Brna děkovný lístek vyjadřující spokojenost: „*/.../ poslali jste mi včera večer krásný dárek z brněnského rozhlasu; děkuji ze srdce Vám i všem Vaším oddaně zaujatým spolupracujícím. Dostali jste z mé románové předlohy do rozhlasové úpravy jistě všechno, aby znělo stříbrným větrem.*“⁷⁸

5.5. Krškovo ztvárnění Stříbrného větru na filmovém plátně

V roce 1954 vznikl film *Stříbrný vítr*, který byl oficiálně uveden až 30. 11. 1956. Po dlouhou dobu na něm pracoval režisér Václav Krška, který měl podobný vztah k Šumavě jako Šrámek. Oba zde strávili pro ně důležité životní etapy, které zanechaly trvalou stopu v jejich životech. Jejich korespondence nám bohužel není příliš známá; z dopisu Václava Kršky Baťhovi je pochopitelné, že si moc nepsali: „*Kdykoliv jsem potřeboval – anebo měl na srdci – navštěvoval jsem Šrámka v jeho bytě na Černém vrchu... a tak psaní nebylo žádné.*“⁷⁹ Jediný dopis Šrámka Krškovi z 25. 4. 1940 odpovídá na pozvání do nového píseckého divadla, kde Kršek režíroval *Stříbrný vítr*, Šrámek se ale nezúčastnil.

⁷⁷ Dopis Fráni ŠRÁMKA dr.Františku KOŽÍKOVĚ, z Prahy do Brna, 14.1.1939, Národní museum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5230.

⁷⁸ Dopis Fráni ŠRÁMKA dr.Františku KOŽÍKOVĚ, z Prahy do Brna, 23.5.1939, Národní museum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5232.

⁷⁹ Dopis Václava KRŠKA, dru BAŤHOVI, Z 11. 4. 1968, Památník národního písemnictví v Praze, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5480.

Jejich přátelstvím a spoluprací na vzniku filmu se zabýval Jan Dvořák.⁸⁰ Ve své publikaci *Stříbrný vítr – kniha a film* popisuje, koho v Krškovi Šrámek viděl: „*Jak režisér často s ostychem vzpomínal, spisovatel v něm spatřoval svého druhého Ratkina. Vypozoroval enormní citlivost, intenzitu vnímání, introvertnost.*“⁸¹ I když Šrámek cítil ke Krškovi velkou náklonnost a důvěru, filmovou podobu svého díla zpochybňoval. Můžeme se domnívat, že to bylo způsobeno částečně spisovatelovou nedůvěrou v možnosti filmu tlumočit literární dílo v takovém rozměru, v jakém jej poskytuje knižní podání. A snad za to mohla i špatná zkušenost – v roce 1948 zfilmované *Léto*. Této filmové adaptace se ujal scénárista a režisér K. M. Wallo, který Šrámkovi nadšeně psal o schválení *Léta*: „*Myšlenka natočit film podle Vaší hry se setkala s velmi vlídným přijetím u členů sboru a debata byla vedena v duchu lásky a úcty k Vašemu dílu.*“⁸² Bohužel i přes režisérovo nadšení dopadl film velmi špatně a zcela se míjel s charakterem literární předlohy.

Dvořák se ve své knize zaměřil na filmové zpracování *Stříbrného větru* velmi detailně: „*Film otvírá velkým celkem, v němž dominantní je obraz řeky. Řeka obepíná maloměsto, je jeho trvalou součástí a zároveň mu otevírá prostor do volných dálek. Souběžně ho tedy svírá a uvolňuje. Z románu známý motiv vody činí Krška od expozice základním a nepřestává ho potom až refrénovitě včleňovat do kompozice. Nechybí v žádné z dominantních scén.*“⁸³ Podobným způsobem vystihuje i správnou volbu herců, kteří zcela přesně vykreslili románové postavy. Celkově hodnotí Krškovo zpracování jako nejosobnější a nejosobitější z jeho tvorby, která ukazuje na jednu z možných interpretací původně literární látky: „*Oproti rozsáhlé románové stavbě, vybudované na epické spojitosti a neustálém rozvíjení řady myšlenkových plánů, volil Krška metodu fragmentárních záznamů, sjednocovaných spíš úhlem pohledu ústředního protagonisty Jana Ratkina. A právě toto procitování skutečnosti, které se odehrává ve stavu snění i bdění, poznamenává vidění reality.*“⁸⁴

---

⁸⁰ Doc. PhDr. Jan Dvořák – narodil se v roce 1937, pracoval na katedře českého jazyka a literatury University Hradec Králové, vydal řadu knih, především filmových a literárních studií a recenzí.

⁸¹ DVOŘÁK, Jan. *Stříbrný vítr – Kniha a film*. Knihovnička Českého ráje Sobotka, svazek 20. Sobotka: Středisko městské kultury, 2003. str. 14.

⁸² Dopis Dr.K.M WALLÓ Fráňovi ŠRÁMKOVI, 21. 1. 1948, z Prahy do Prahy, Památník národního písemnictví, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 1348.

⁸³ DVOŘÁK, Jan. *Stříbrný vítr – Kniha a film*. Knihovnička Českého ráje Sobotka, svazek 20. Sobotka: Středisko městské kultury, 2003. str. 20.

⁸⁴ DVOŘÁK, Jan. *Stříbrný vítr – Kniha a film*. Knihovnička Českého ráje Sobotka, svazek 20. Sobotka: Středisko městské kultury, 2003. str. 31.

6. Všestranně zaměřené dopisy adresované blízkému příteli Janu Jakešovi

6.1. Dokumentace Šrámkovy dovolené na Šumavě v Nezdicích díky korespondenci s Janem Jakešem

Rozsáhlá korespondence je adresována Šrámkovu drahému příteli z války Janu Jakeši (narozen 1890 v Čáslavi, od svého dětství žil v Sušici, kde později působil jako učitel v Nezdicích a Strašíně, zemřel 1971 v Sušici). Znázorňuje jejich přátelství a Šrámkův vztah k Šumavě, kde strávil část svého dětství a dospívání. Není mezi ním a tímto krajem tak silné pouto jako to, které jej vázalo k jeho rodišti, ale i přesto rád i na tato místa vzpomínal. Nejezdil do Písku, jako do rodné Sobotky, ale věnoval mu pozornost ve své tvorbě. V románu *Stříbrný vítr* se odráží jeho vlastní zážitky z mládí v Písku, kde studoval na gymnáziu.

Jedny prázdniny přeci jenom strávil na Šumavě, o čemž nám vypovídají dopisy psané Janu Jakeši, v nichž začíná Šrámka pobyt na Šumavě pomalu lákat: „*Ale podivno: právě den, dva dny před tím, než došel Váš dopis, myslil jsem na to, co jste mi loni vyprávěl o Vašem tuskulu: o blízkých horách, o lesích, o čist'ouнкé řece. Myslíl jsem na to a počalo to nějak vábit. Zejména ta řeka! Ta řeka! Vždyť je to dokonce táž mrcha, po jejichž březích se proháněly mé klukoviny! Líhali zase u ní, jen v plavkách a se sluncem, s vážkami a šídly, s jejich barevnými svatbami v oblacích nad tebou, s velikým tichem, do kterého brouká jen nějaký mlýn, s vyprázdněnou, vypláchnutou hlavou, v níž se neděje nic, nic, nic, žádné problémy, žádné pipláni s duchaplnými větvičkami, žádná literatura...*“⁸⁵ Vybavuje si krásnou Šumavskou přírodu a počíná vážně uvažovat, zda by si tam mohl někde pronajmout pokojík. Zvou ho sice na léto do Dubrovníku, ale on nemá dost finančních prostředků a především dodává: „*Čím je moře, počne-li lákat jedna milovaná řeka?*“⁸⁶ Znovu se v jeho dopisech objevuje motiv vody (rybník, řeka), který je stejně příznačný i v jeho předchozích dílech, ať už ve *Stříbrném větru* nebo např. v básnické sbírce *Splav*, která má motiv vody již ve svém názvu.

Dopis z 19. 5. 1922 začíná popsáním a vysvětlením Šrámkova nejasného vtípu:

⁸⁵ Dopis Fráni ŠRÁMKA Janu JAKEŠOVI, z 2. 4. 1922, Z Prahy do Nezdic, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 1373.

⁸⁶ Dopis Fráni ŠRÁMKA Janu JAKEŠOVI, z 2. 4. 1922, Z Prahy do Nezdic, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 1373.

„Milý Jeničku,

To jsem Vás znepokojil černým rámečkem na obálce, co? Ale – nic se nestalo, to je jen takový špatný vtíp; a na špatné vtipy jsem já hotová fabrika.“⁸⁷

Ve zbytku dopisu se rozepisuje o blížících se prázdninách. Náš básník se na výlet velmi těší, dokonce se lyricky zasní: „*A takové návraty za večera z lesů, jeje, jeje! Sbohem poslední kukačko v lese, tě noha, první tichoučkový netopýr nad hlavou*“ *Proč pláčeš večerní rosou, louko?*“⁸⁸ Na tento dopis odpovídá Jakeš zřejmě podobně lyrickým tónem: „*Váš dopis toť 40tistupňová lyrická horečka!*“⁸⁹ Šrámek ve svém dopise z 24. 6. 1922 píše a přiznává, že se již velmi těší, až se dají dohromady a podívají se tím lyrický tónem – myslí si, že si budou velmi rozumět. Tento list je také posledním před odjezdem do Nezdic, musí si tedy domluvit na přesných informacích týkajících se cesty (datum odjezdu, časy odjezdů vlaků, stanice, ve kterých bude přisedat atd). Šrámek už cítí svůj brzký odjezd do krásné přírody, což ho přimělo k básnickému přirovnání Prahy k ženě, kterou již touží opustit: „*A já již chystám křídla k rozletu. Dívám se již na Prahu cizím pohledem, jak na ženu, která nás již omrzela a kterou hodláme opustit, mrcha vypila nám drahé krve dost, šumavský větříku, pojd' nám to pofoukat.*“⁹⁰ Takový jest způsob lyrikova vyjadřování obyčejných věcí neobyčejnými slovními spojeními. Především jsou zajímavá jeho přirovnání věcí (např. Prahy) s lidskými osobami (se ženou).

---

⁸⁷ Dopis Fráni ŠRÁMKA Janu JAKEŠOVI, z 19. 5. 1922, Z Prahy do Nezdic, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 1375.

⁸⁸ Dopis Fráni ŠRÁMKA Janu JAKEŠOVI, z 19. 5. 1922, Z Prahy do Nezdic, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 1375.

⁸⁹ Dopis Fráni ŠRÁMKA Janu JAKEŠOVI, z 24.6 1922, Z Prahy do Nezdic, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 1376.

⁹⁰ Dopis Fráni ŠRÁMKA Janu JAKEŠOVI, z 24.6 1922, Z Prahy do Nezdic, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 1376.

6.2. Šrámkovo lyrické vzpomínání na šumavskou přírodu a přátele prostřednictvím dopisů s Janem Jakešem

Šrámek svůj pobyt v Nezdicích opravdu dle domluvy uskutečnil, ubytoval se u přítele Jakeše a společně prochodili celé okolí. Šumavská příroda našeho spisovatele nadchla. Ještě dlouhá léta po roce 1922 jsou v jeho korespondenci adresované Janu Jakeši četné a dlouhé věty vyjadřující vzpomínky na tamější obyvatele, kteří mu přirostli k srdci; mnohem více se však rozepisuje o lesích a loukách, kterými se také mohl potloukat.

Jak na prázdninový pobyt vzpomíná se např. dočteme v dopise z 27. 8. 1922, který poslal na Šumavu nedlouho po svém návratu do Prahy: „*A buďte rád, Jeničku, že jste tam, kde jste. Ať žijí horečky, vír, rachot a hlava v kole – ale blahoslavené ticho!(...) Hříbečku, hod' po mně z mechu sametným okem, ať nejsem opět nikým a ničím, jen člověkem, hledajícím houby! (...) Krátce: všechno mi tam krásně pozdravujte, koutky, kterými jsem chodil a do kvetoucích vřesů dívejte se čtyřma očima, také za mne.*“⁹¹

Šrámek jako velký milovník přírody je rád, když opustí Prahu. O to smutnější jsou jeho návraty, kdy je zavalen městským prachem a prací. Ale stále je pln prázdninových zážitků a vzpomínek na ten poklidný šumavský kout. V listě z 22. 9. 1922 si trochu zasteskne a závidí Jakešovi, že může každý den zajít do lesů: „*Jen si to Jeničku, vždycky uvědomte, co máte, máte-li les u nosu, a můžete-li si s ním kdykoliv padnouti do náruči a poděkujte mu za to hodně často nějakým tichým veršem; neboť co by Vám tam mohlo ještě chybět, navyknete-li si tomuhle tichému přebírání v strunách srdce, když si rým s rýmem dává dostaveníčko?*“⁹²

Kratičká zimní vzpomínka na Šumavu pochází z dopisu z 15. 2. 1923, kdy porovnává počasí a zároveň již myslí na jaro: „*Vy tam v horách jste ještě v plné zimě, ale u nás to již někdy dýchne měkkým závanem, jímž už dostane asi brzy vyhazov, a tu se počinám na něco hrozně těšit, tak se mi všechno zdá, že i v tomhle příštím 46. jaru dovedu být ještě jednou jarním člověkem!*“⁹³

Teprve 26. 2. 1927 odepisuje Šrámek – oslavenec – Janu Jakešovi na přání ke svým padesátinám. Děkuje za vřelou vzpomínku, která jej velmi potěšila. A omlouvá se za svou stručnost, ale jelikož se počet gratulantů rozmnožil, nemá bohužel více času: „*Po pět týdnů*

⁹¹ Dopis Fráni ŠRÁMKA Janu JAKEŠOVI, z 27. 8. 1922, Z Prahy do Nezdic, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámk v Sobotce, inventární číslo: 1379.

⁹² Dopis Fráni ŠRÁMKA Janu JAKEŠOVI, z 22. 9. 1922, Z Prahy do Nezdic, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámk v Sobotce, inventární číslo: 1380.

⁹³ Dopis Fráni ŠRÁMKA Janu JAKEŠOVI, z 15. 2. 1923, Z Prahy do Nezdic, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámk v Sobotce, inventární číslo: 1383.

nedělám nic jiného než korespondenci a zblbnul jsem z toho už dokonale, což je celý resultát jubilea...“ Trochu poeticky dodává, že: *„Padesátka není zásluha, ani malér, je to stále týž běžící čas, mlýn, mlýn, mlýn, a k tomu ještě větrný; nelámat si tím hlavu, házet do něho své dny a mel si, mlýne!“*⁹⁴

V dalším listě s datem 28. 6. 1930 děkuje za pohled ze šumavského výletu, který v něm vzbudil tesknění po jemu známém a milém kraji. Dále zmiňuje, že Milka byla loni v létě také týden na Šumavě a chtěla Jakeše navštívit, ale nakonec návštěvu neuskutečnila, bohužel si však již nevzpomíná, z jakých důvodů se její plány změnilly.

Poslední a velmi konkrétní vzpomínka na pobyt v Nezdicích je z roku 1937, kdy Šrámek dokonce i přemítá, zda se do těchto míst ještě někdy podívá: *„Pamatuji se na kostelík, zámeček a hřbitov, vůbec, tkví mi to ve vzpomínce milým obrázkem. A kdo ví, jestli se tam za Vámi jednou po jaru nepodívám!“*⁹⁵ Z tohoto dopisu si také můžeme domýšlet, že se Jakeš Šrámkovi svěřoval s osobními milostnými zážitky a snad ho dokonce žádal o radu týkající se žen. Šrámek mu odepisuje velmi prostě a obecně, ale pravdivě. Zároveň je z jeho odpovědi jednoznačně vidět jejich blízký a přátelský vztah: *„Je smutno bez ženy, ale hůř je s mrchou. Mám Vás rád a přeji Vám v tom (když už ten hrom uhodí) hodně šťastnou ruku.“*⁹⁶

6.3. Obraz divadelního ztvárnění Plačícího Satyra v listech psaných Janu Jakešovi

Dopis z 27. 8. 1922 líčí bouřlivou situaci ve Vinohradském divadle, kterou spousta lidí chápe jako katastrofu. Šrámek vysvětluje Jakešovi, že je tato záležitost velmi složitá a pro popsání by bylo potřeba osobního kontaktu. Jedná se o odchodu Václava Vydry⁹⁷ z Vinohradského divadla do Národního divadla, ale celá situace se mění ze dne na den. V závěru upozorňuje na fakt, že v divadelním světě je tzv. horečka vždy normálním elementem, po kterém vznikají většinou nejlepší věci. V dalším listu (22. 9. 1922) se o situaci

⁹⁴ Dopis Fráni ŠRÁMKA Janu JAKEŠOVI, z 26. 2. 1927, Z Prahy do Nezdic, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 1390.

⁹⁵ Dopis Fráni ŠRÁMKA Janu JAKEŠOVI, z 5. 12. 1937, Z Prahy do Nezdic, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 1396.

⁹⁶ Dopis Fráni ŠRÁMKA Janu JAKEŠOVI, z 5. 12. 1937, Z Prahy do Nezdic, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 1396.

⁹⁷ Václav Vydra (1876-1953) významný divadelní herec a režisér.

jeho hry zmiňuje velmi stručně, jednou jedinou větou: „*Satyra úmyslně oddaluji; vinohradští doplňují ensemble a čekám kromě toho, až tam bude všechno v poměrné rovnováze.*“⁹⁸

První určité zprávy o *Plačícím Satyrov* podává Jakešovi 17. 12. 1922, když po zjištění, že hra je velmi křehká, začíná pochybovat o jejím výsledku: „*Herci; při nejlepší vůli zůstanou asi v půli cesty, nedonesou až k cíli; uvízneme. Budu na to ještě dýchat, jak jen bude možno – ale jsem přes to pln černých pochybností.*“⁹⁹ Hra byla ovlivněna tehdejší divadelní atmosférou, kterou Šrámek přirovnává k vosímu hnízdu. Dalším elementem zvyšujícím nervozitu jsou tzv. všemožné šepety, které kolují před premiérou. Že „*náš Fráňa*“ je milovníkem vína a ne pesimistou, dokazuje jeho další přirovnání: „*A tož, víno je odzátkováno, nutno je vypít!*“¹⁰⁰, které vykresluje situaci s *Plačícím Satyrem*, když s ním začali, musí dále pokračovat v práci a dokončit ji. Nabádá Jakeše, aby na premiéru nejezdil. Jelikož pokud by byly jeho pochybnosti oprávněné, nechtěl by se s ním setkat za takových nevlídných okolností. Proto mu nabízí, že pokud vše dobře dopadne, by bylo nejlepší, kdyby společně zašli až na některou z repríz.

Vánoční atmosféry roku 1922 si mnoho neužívá, jelikož má hlavu plnou blížící se premiéry. Dva dny před Štědrým dnem oznamuje Jakešovi, že počaly divadelní zkoušky a je známé i datum premiéry: „*Zkoušíme již, dnes to bylo do dvou, zítra ještě zkusíme, pak máme dvoudenní vánoční pauzu, a po ní spustíme znovu co den až do 12. ledna, na kdy je premiéra stanovena.*“¹⁰¹ Sděluje ostatní informace týkající se *Plačícího Satyra*. Byly mu předloženy dekorační návrhy, které se mu velmi zamlouvají. Socha Satyra je již také rozpracovaná. Všechny přípravy jsou tedy v plných obrátkách.

Až 15. 2. 1922, měsíc po premiéře, seznamuje přítele Jakeše se situací, jak to tedy nakonec s *Plačícím Satyrem* dopadlo: „*Chcete tedy slyšet, jak to vlastně bylo, z nejpůvodnějšího zdroje? Že Plačící satyr je k jevištnímu provedení nesmírně těžká věc, to jsem Vám říkal a psal. Že se obávám nejhoršího, psal jsem také. Nenastalo nejhorší, nepřišlo ani to zlé – premiérový večer měl „veliký, nejrozhodnější úspěch“ (to jsou Vodákova¹⁰² slova a prof. Vodák je na taková slovíčka střídmy, zejména když jde o mou maličkost) /.../ Abych ale byl spravedlivý k hercům i k divákům onoho večera: i tak se docílilo leccos, tu a tam byl*

⁹⁸ Dopis Fráni ŠRÁMKA Janu JAKEŠOVI, z 22. 9. 1922, Z Prahy do Nezdic, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 1380.

⁹⁹ Dopis Fráni ŠRÁMKA Janu JAKEŠOVI, ze 17. 12. 1922, Z Prahy do Nezdic, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 1381.

¹⁰⁰ Dopis Fráni ŠRÁMKA Janu JAKEŠOVI, ze 17. 12. 1922, Z Prahy do Nezdic, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 1381.

¹⁰¹ Dopis Fráni ŠRÁMKA Janu JAKEŠOVI, z 22. 12. 1922, Z Prahy do Nezdic, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 1382.

¹⁰² Jindřich Vodák (1867 – 1940), literární a divadelní kritik, redaktor a překladatel.

jakž takž můj tón uhozen, zejména v 2.dějství, tu jsme sáhli hledišti až kamsi v srdeční důlek, ztichlo na celý akt, jakoby bylo vymřelo.“¹⁰³ Autorovy pochybnosti byly zcela zbytečné a hra se setkala se zaslouženým úspěchem.

Udává, že *Plačící Satyr* právě vyšel i knižně, ale nakladatel Šrámkovi přinesl prozatím pouze 15 autorských výtisků, které si hned rozebrali vinohradští aktéři. Jakmile bude mít u sebe další, hned mu jeden pošle.

6.4. Šrámkovo smutné psaníčko Janu Jakeši o smrti Jakešova bratra

Ve smutném dopise z 20. 1. 1924 píše, jak se v novinách dočetl o tragickém ukončení života nešťastného bratra Jakešova. Často na Jana myslívá a dokáže se do jeho role vcítit. Celý list je věnovaný smrti; rozepsal se o ní z různých hledisek. Snaží se dokonce obhájit sebevraždu, jako možnost odlehčení: „*Smrt odlehčila, smrt sňala z kříže. To život bolel, život lámal kolem. Smrt vyrvala pouze ubohou kořist z rukou, odnášejíc jí tiše a měníc tíhu pojednou v lehkost nám neznámou. Jaká je tedy zlá smrt, když zbavila utrpení? /.../ Bolí nás ztráta, kterou jsme my utrpěli: Smrt je zlá, neboť nám vzala. Ale kam odnesla? Někdy už je té životní tíhy příliš mnoho, člověk sám zavolá na smrt. Přijde. Život vede ještě poslední svou ránu, sám se ubije – a smrt odnáší. /.../ Mysleme krásně i na smrt. Mysleme krásně na ty, které nám již odvedla!*“¹⁰⁴ Šrámek je osobou velmi citlivou, projevující empatii k druhým lidem, což je patrné i z jeho děl. Tento list je několika stránková filozofická úvaha o smrti, v níž se snaží vysvětlit a obhájit nešťastný čin Jakešova bratra.

---

¹⁰³ Dopis Fráni ŠRÁMKA Janu JAKEŠOVI, z 15. 2. 1923, Z Prahy do Nezdic, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 1383.

¹⁰⁴ Dopis Fráni ŠRÁMKA Janu JAKEŠOVI, z 20. 1. 1924, Z Prahy do Nezdic, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 1385.

7. Dopisy Marii Knittlové

7.1. Sobotecká Stáza

Marie Knittlová se narodila 13. 8. 1902 v Sobotce, vystudovala gymnázium ve Slaném a v devatenácti letech hrála v Sobotce se studenty v *Létě Stázu*. V tom roce (1921) našeho spisovatele naprosto okouzila svým hereckým talentem. Když Milce psal o první hře, kterou se soboteckými studenty hráli, o *Létě*, zmiňoval se nejvíce o ní: „*A pak Stáza, Stáza! Prosím, lepší Odstrčilové; jak ta holka vyloupila všechnu lyriku té figury, jak přešla z hranatosti do vlnavé oblosti v II. aktu, jak lkala pláčem holubíným, podobna národní písni; s tím děvčetem se sejdem asi brzy na pražském jevišti, bude sice studovati práva, ale nic z toho nebude, její srdce letí za divadlem, je to asi zákon jejího života. Je dcerou soudního rady ze Slaného, rodilou Sobořáčkou, a přijela sem jen nakrátko, co by si zahrála v Létě; její jméno voní už jaksi divadlem: Máša Knittlová...*“¹⁰⁵ Velice rychle si jí oblíbil, dokonce o ní napsal i báseň *Po létě*, která ji popisuje a také naznačuje její odjezd ze Sobotky:

*Po létě měla čtvero pih,
a kdo ji v létě miloval,
ten každé ze čtyř oněh pih
na památku jméno dal.*

*V očích jí dlouho prodlel dřív,
než skanul prudce na ústa
pod dvojím sluncem čtverý div,
znamínek čtvero vyrůstá.*

*A vyprovázet netřeba,
až k lesům slyšíš vlaku hvizd.
Tu, slyšíc, ruku pozvedá,
by čtyř se dotkla míst:*

Ty, vlaku, šťastně dojedeš.

---

¹⁰⁵ HEJNOVÁ, Marie. *Knížka o Milce, život Miloslavy Hrdličkové Šrámkové*. Hradec Králové: Kruh, 1985. str. 172.

Cos, lese, viděl, pochováš.

Já krásně pochovávám též.

Ty čtvrtá, ty se ještě ptáš? “¹⁰⁶

Budeme se zabývat třinácti dopisy, které se nachází v Archivu Fráni Šrámka v Sobotce a které jí náš dramatik psal v letech 1924-1927. Zobrazuje se v nich vývoj poněkud zvláštního vztahu těchto dvou lidí.

Z prvních lístků z let 1924-1926 lze vyčíst Šrámkovu snahu zařadit Knittlovou do pražské divadelní scény, informuje jí o tom, že se za ní přimlouval např. u Steimara a Hilara. A po svém zvyku se odmítá přijít podívat na její první úspěchy v Rokoku. Vždy ji na začátku dopisu oslovuje „Slečno“ nebo „Milá slečno“. V té době studovala obor herectví na pražské konzervatoři. Snad právě díky Šrámkově podpoře později hostovala v Městském divadle na Vinohradech, v Národním divadle v Praze, v Plzni a v Uranii.

7.2. Sobotecké sblížení prostřednictvím Šrámkových dopisů

Až dopisy z pozdějšího období – přesně z roku 1927 – mění zcela svůj ráz a zaznamenávají, že se v jejich vztahu něco změnilo. Naznačují, že tyto dvě osoby jsou si postupně bližší a bližší. Ve dnech 23., 24. a 25. července 1927 v Sobotce uspořádalo Sdružení studujících soboteckých oslavu padesáti let svého trvání. V ten samý rok i Šrámek oslavil své padesáté narozeniny. Po menším zaváhání přijal režii *Měsíce nad řekou*, který se hrál v sobotu a v neděli (23. a 24. 7.) a v němž vystupovala i Máša Knittlová, které zřejmě hned po jejím odjezdu ze Sobotky Šrámek napsal. Tentokrát ale již nešlo o zcela formální tón dopisu. Oslovuje jí „Mančko“ a hned v prvních řádcích vysvětluje, že se bude snažit psát co nejstřízlivěji. Dále jí informuje o *Létě*, které se bude v Sobotce v srpnu opět hrát, a žádá ji za sebe i za Sobotecké sdružení, aby opět zazářila v roli Stázy: „*Přednáším Vám jejich žádost a za sebe říkám pouze jedno: že by bylo hříchem, který by nebyl odpuštěn nikdy, kdyby v letošním soboteckém „Létě“ krásně řádila jiná Stáza než ta Vaše. Ale to víte Vy tak dobře jako já, kromě toho víme oba ještě o kousíček více, a poněvadž to víme oba tak dobře, není třeba, abychom to psali na tento mrzký papír.*“¹⁰⁷ Tento úsek textu nám připomíná jeho verše,

¹⁰⁶ ŠRÁMEK, Fráňa. *Kus krásného snu*. Praha: Československý spisovatel, 1977. str. 157.

¹⁰⁷ Dopis Fráni ŠRÁMKA Marii KNITTLOVÉ, ze 4. 8. 1927, ze Sobotky do Luhačovic, Památník národního písemnictví, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5931.

podobným způsobem nevyjadřuje hlavní podstatu věci, ale pouze ji naznačuje. Můžeme se domnívat, že sám spisovatel toužil po dalším setkání s ní.

Při pohledu na list s datem 9. 8. 1927 nás nejprve zaráží rychlost, s jakou si svá psaníčka vyměňovali, a posléze i obsah. Šrámek zřejmě nebyl spokojen s její odpovědí, a proto začíná pomalu upouštět od náznaků a začíná se vyjadřovat o něco příměji: „*Někdo chtěl býti honem ještě střízlivější, vyhnul se opatrně všem nebezpečnějším, teplejším slovíčkům, a tak to nyní vypadá mezi Luhačovicemi a Sobotkou jako diplomatické napjetí, z kterého ovšem vojna nebude. Nechme toho, děvče, nehrajme si, můžeme dělat lepší věci, než nedůvěřivě po sobě šilhati.*“¹⁰⁸ Vysvětluje, že jí nechtěl napsat dlouhé stránky, ze kterých by se jí točila hlava, protože jí chtěl zanechat klidnou hlavu do té doby, než přijede se Stázou. Tento dopis se stává základem našich domněnek o jejich velmi vřelém vztahu, který se zřejmě odehrával v Sobotce.

7.3. Šrámkova psaníčka z 3. září 1927

V jednom dni – 3. 9. 1927 – usedá Fráňa podvokrát k psacímu stolu, podvokrát sahá po dopisním papíru a píše dvěma ženám, své Milce a Manče.

Část dopisu pro Milku Hrdličkovou, která jej již očekává v jejich pražské domácnosti, uveřejnila ve své *Knížce o Milce Marie Hejnová*. Šrámek v něm popisuje, jak vnímá krásnou přírodu, se kterou se již brzy bude muset rozloučit. Ve zlomku dopisu jakoby měl Fráňa výčitky svědomí ze svého pobytu: „--- *Vím, že bys mne mohla přivítat pohledem hodně káravým; co ty sis tam, pohane, lehounce nad zemí kormidloval, já Marta pečlivá a Marie milující zároveň, jsem ti tu hnízdo vyspravovala a vyhrála. Vím, vím, mamko. Mohla bys mi na přivítanou na práh napsati tenhle káravý vykřičník, mohla bys, ale vím také, že to neuděláš, leda se svým něžně pepřeným humorem. Vím to a vím, že jedu domů---*“¹⁰⁹

Marie Knittlová odjela ze Sobotky 2. září. Téměř ihned po tom jí Šrámek píše zamilované psaníčko, které potvrzuje všechny předchozí domněnky a jasně znázorňuje básníkův smutek nad loučením s jemu tak milou bytostí. Dokazuje to i fakt, že nebude moct s nikým o Manče mluvit: „*Pokusím se například naléztí onu černou veverku, která se Ti včera tak líbila. Ježíšimarja, s někým tam přece o Tobě mluvit musím! Představuji si, že tahle*

¹⁰⁸ Dopis Fráni ŠRÁMKA Marii KNITTLOVÉ, ze 4. 8. 1927, ze Sobotky do Luhačovic, Památník národního písemnictví, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5932.

¹⁰⁹ HEJNOVÁ, Marie: *Knížka o Milce, život Miloslavy Hrdličkové Šrámkové*. Hradec Králové: Nakladatelství Kruh, 1985, str. 176.

*veverka bude proti všem zvyklostem nápadně rozumná; že ztratí plachost; že z milosti bohů bude s ní koudná řeč; že bude pokojně pobíhati ve větvích nízko nad mou hlavou a pozorně naslouchat, až jí budu dokazovat, že není žádných vlaků, které odvázejí drahé nám lidi, že není žádných rozloučení, že jsme vždycky s tím, s kým chceme být; kéž by jen v té chvíli nepískl žádný vlak za lesem, jak pískl včera večer jeden vlak pod Humprechtem!*¹¹⁰

7.4. Zamilovaný básník

Můžeme si domýšlet, že Sobotka poskytla své přístřeší dvěma milencům, kteří zde spolu prožili krásné chvíle. Oba byli ještě plni lásky a zamilovanosti, ale museli se rozloučit. Snad Šrámek pocítil stesk, když držel v ruce lístek od Mančky o čtyřech řádcích, nic víc, nic míň: „*Měl jsem přece vědět, že budu mít trochu hlad, než abych jej uchlácholil pouhými čtyřmi řádky; že bych chtěl od Tebe nejraději celou dlouhou besedu aspoň na desíti stránkách a na těch desíti stránkách Tebe celou, všechno, všechno, co se s Tebou dělo od okamžiku, kdy Tě v Sobotce vlak ukradl a již nevrátil.*“¹¹¹ Z jeho dopisu opravdu přímo tryská zamilovanost. Popisuje, jak četl její čtyři řádky několikrát, znovu a znovu se je snažil různými způsoby prodloužit. Až v nich konečně našel to, po čem jeho srdce toužilo: „*Tvé zadýchané tváře, něčím krásně popsané a totéž písmo na dně Tvých očí, v červené hlubince Tvých úst – z těch jsem četl a dočísti jsem se nemohl, protože to bylo to, po čem jsem volal a co jsem chtěl znovu a znovu slyšet. Vidiš, milé děvče, a Ty myslíš, žes mi napsala jen čtyři šedé řádky! Tu živou Mančku mi přece jen někdo přibalil – aby ta lakomá o tom nevěděla.*“¹¹² Pochopitelně byl Šrámek rozumný muž, a tudíž na konci svého dlouhého dopisu upozorňuje, aby mu prozatím nepsala, pokud bude mít něco na srdci, má si to napsat do deníčku, aby si to mohl později přečíst. Domlouvají se také na schůzce: „*Ve čtvrtek, nejdéle v pátek Tě snad naleznou o 5. hod na známém místě.*“¹¹³

---

¹¹⁰ Dopis Fráni ŠRÁMKA Marii KNITTLOVÉ, z 3. 9. 1927, ze Sobotky do Prahy, Památník národního písemnictví, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5933.

¹¹¹ Dopis Fráni ŠRÁMKA Marii KNITTLOVÉ, z 5. 9. 1927, ze Sobotky do Prahy, Památník národního písemnictví, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5934.

¹¹² Dopis Fráni ŠRÁMKA Marii KNITTLOVÉ, z 5. 9. 1927, ze Sobotky do Prahy, Památník národního písemnictví, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5934.

¹¹³ Dopis Fráni ŠRÁMKA Marii KNITTLOVÉ, z 5. 9. 1927, ze Sobotky do Prahy, Památník národního písemnictví, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5934.

7.5. Po návratu do Prahy

Posléze se náš spisovatel vrátil do Prahy k Milce a korespondence s Marií Knittlovou musela ustát. Proto se o jejich dalším počínání více nedozvídáme. Pouze z posledního dopisu psaného Šrámkem 17. 12. 1927 se můžeme pokusit představit jak smutně jejich „románek“ vnímala Mančka: „(---) je jedno nemoudré děvče stále ještě paličatě obtáčí se černými závoji a zapomíná, že zpod těchto závojů ovšem nemůže viděti správně a jasně; nehledá si osvobozující cestičku z nich; nesáhne po jediném léku pro tuto chvíli; po nějaké vážné práci, která by zabrala den po dni a měla nějaký cíl, byť zprvu jen ten užitkový! Čili: i za poslední procházky mluvil jsem tedy do větru. To je zlé. Zazní konečně jiná veselejší píseň z onoho zobáčku, než tahle meluzinová?“¹¹⁴

Více nám již korespondence ani jiné dostupné zdroje o vztahu těchto dvou lidí neříkají. Snad na sebe zapomněli, snad na sebe vzpomínali...

Marie Knittlová se roku 1933 provdala a divadelní dráhu zcela opustila. Stáří měla pro nemoc obtížné, zemřela 14. 4. 1982 v Praze.

---

¹¹⁴ Dopis Fráni ŠRÁMKA Marii KNITTLOVÉ, ze 17. 12. 1927, ze Sobotky do Prahy, Památník národního písemnictví, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5937.

8. Závěr

Ve své práci jsem dospěla k velmi překvapivým zjištěním – prvním byl už její rozsah. Nepředpokládala jsem, že existuje tak velké množství dopisů psaných natolik známým básníkem, které nebyly dosud publikované a veřejnosti jsou tedy neznámé a nepřístupné, a jejichž obsah tvoří tolik zajímavých jak osobních, tak i literárních či všeobecných informací, které se o spisovateli nikde nedozvídáme. Postupně jsem se zabývala různě zaměřenými listy, díky nimž se mi povedlo více přiblížit některé životní etapy Fráni Šrámka a zároveň i vznik jeho literárních děl.

V první kapitole jsem stručně nastínila život Fráni Šrámka ve spojitosti s jeho básnickou, prozaickou a dramatickou tvorbou. Postupně jsem se věnovala jeho nejvýznamnějším dílům zobrazujícím jeho literární vývoj. Vysvětlila jsem jeho vztah k rodné Sobotce, který je stejně příznačný jak pro jeho tvorbu, tak i korespondenci.

Druhá kapitola otevírá téma listu jako literárního žánru, který může mít i určité umělecké hodnoty. Jako příklad mi posloužila *Korespondence Boženy Němcové*. Dále jsem se zaměřila na korespondenci Fráni Šrámka dosud vydanou. *Listy z fronty* vypovídají o válečných událostech, ale i o lásce k Milce Hrdličkové, které jsou adresovány. Veselejší tón mají *Listy z léta*, které píše též Milce Hrdličkové, ale tentokrát ze svých prázdninových pobytů v Sobotce, informuje ji o všedních i nevšedních událostech, o divadle, které hraje se soboteckými studenty či o své tvorbě. Další výbor popisuje přátelství dvou významných spisovatelů – Fráni Šrámka a Karla Čapka. Touto vydanou korespondencí jsem se zabývala především proto, abych ji mohla porovnat s korespondencí dosud nepublikovanou, která tvoří hlavní téma této práce. Na základě tohoto porovnávání jsem došla k závěru, že do této doby nevydané dopisy jsou určené (na rozdíl od výborů výše zmíněných) širokému okruhu adresátů, díky kterým se tak nabízí mnohem komplexnější náhled na Šrámkův život a jeho tvorbu.

Počínaje třetí kapitolou se zabývám pouze dosud nevydanou korespondencí, které příkládám ve své práci značný význam. Třetí kapitola představuje korespondenci spojenou se Sobotkou před rokem 1938, kdy nejvíce Šrámkových dopisů bylo adresováno příteli Václavu Hejnovi, jemuž se svěřoval nejen se svou láskou k sobotecké přírodě, ale i s informacemi týkajícími se jeho tvorby a divadelní činností. Následující kapitola zachycuje přelomový rok 1938, kdy zemřela Šrámkova maminka a začala druhá světová válka. Jelikož od tohoto roku do Sobotky nejezdil, jeho korespondence se stala nejsnadnějším způsobem komunikace s jeho zdejšími přáteli. Postupně popisují politickou situaci, která se náznakově promítá i v jeho

dopisech. Nejvíce jsme informováni o nedostatku potravin, které Šrámkovi posílali jeho blízcí z venkova. Největší radost mu vždy udělaly láhve vína. Dále jsem se také zabývala vlivem politické situace na Šrámkovi. V roce 1945, kdy Šrámek vítá konec války, se ve svých dopisech po dlouhé době opět zmiňuje o své tvůrčí práci. Popisuje, že po dlouhé době opět začal psát verše. Díky zkoumaným dopisům jsme tedy obeznámeni s novými souvislostmi jeho života a zároveň i jeho děl.

Odras Šrámkovy tvůrčí práce v korespondenci představuje další kapitola, ve které jsem se zaměřila na jeho literární úspěchy v Polsku. Dozvídáme se, že ztvárnění Šrámkových her na polském jevišti bylo pro Šrámkovi velkou poctou.

Jeho díla byla také dále zpracovávána do dalších podob. Dlouhou cestu k opeře *Léto* zobrazují dopisy adresované Miroslavu Krejčímu. Jedinečné informace o průběhu dalších zpracování *Stříbrného větru* nám poskytují listy s Františkem Kožíkem, který vytvořil rozhlasovou hru *Stříbrný vítr*. V neposlední řadě se práce zabývá i filmovým ztvárněním *Stříbrného větru*, které vzniklo díky režiséru Václavu Krškovi. Zajímavou část tvoří i dopisy s nakladateli. Jedná se o velmi cenné informace, které dokládají zájem o Šrámkovo dílo a také autorovy reakce na úpravy textu.

Práce nastiňuje i jeho vřelý vztah k Šumavě – prostřednictvím dopisů s přítelem Janem Jakešem, jemuž popisuje informace, které mě zaujaly svou rozmanitostí a pestrostí. Listy se týkají např. divadelního ztvárnění *Plačícího Satyra*, lyrického popisování krajiny či vnímání smrti. Vše samozřejmě popisuje svým osobním stylem, nejedná se o strohé či stručné informace. Šrámek dovedl psaní dopisů k dokonalosti a každou obyčejnou informaci či prosté sdělení dokázal rozepsat do několika řádků, odstavců či stránek. Stejně jako z jeho poezie, tak i z jeho listů vyzařuje lyrický tón. Několikrát mě velmi zaujalo, jak krásně a elegantně dokázal prostou informaci rozvést do celého odstavce plného zajímavých slovních spojení.

Nejvíce konfrontující byla korespondence s mladou Marií Knittlovou, které se podrobně věnuji v poslední kapitole. Zavádí nás do spisovatelova osobního milostného života a odhaluje dosud nikde nepublikovaná psaníčka Marii Knittlové, se kterou se seznámil v Sobotce při divadelní inscenaci *Léto*, v němž hrála Stázu. Velmi překvapivým bylo zjištění, že ve stejný den, kdy psal své Milce Hrdličkové, sepsal milostný dopis i Marii Knittlové.

Práce vytvořila nový náhled na již zpracované materiály věnující se Fráňu Šrámkovi, a dále probádala ty, které dosud nebyly zpracované. Mohla by být základním materiálem pro vznik nového výboru Šrámkovy korespondence a jejímu zpřístupnění široké veřejnosti. Výsledek dosavadní práce se Šrámkovými dopisy mě také inspiroval k dalšímu bádání – k hledání odpovědí na jeho dopisy, aby bylo docíleno dialogičnosti.

9. Použitá literatura

9.1. Prameny:

(Řazeno podle osnovy práce)

Fotokopie dopisu Fráni ŠRÁMKA Miriam Zenonu PRZESMYCKÉMU, 2. 2. 1926, z Prahy do Polska, získaná koupí od dr. Baťhy, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5854.

Dopis B. FISCHEROVÉ Fráňu ŠRÁMKOVI, 10. 6. 1929, Památník národního písemnictví, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo 14.

Dopis Fráni ŠRÁMKA Soboteckým dětem, z Prahy do Sobotky, 22. 2. 1927, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo:chybí.

Dopis Fráni ŠRÁMKA Václavu HEJNOVI, z Prahy do Rychnova nad Kněžnou, 6. 5. 1929, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 4981.

Dopis Fráni ŠRÁMKA Václavu HEJNOVI, z Prahy do Rychnova nad Kněžnou, 18. 6. 1929, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 4982.

Dopis Fráni ŠRÁMKA Václavu HEJNOVI, z Prahy, 13. 4. 1923, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5957.

Dopis Fráni ŠRÁMKA Václavu HEJNOVI, z Prahy do Rychnova nad Kněžnou, 16. 6. 1930, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 4984.

Dopis Fráni ŠRÁMKA Václavu HEJNOVI, z Prahy 17. 10. 1928, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo:4979.

Dopis Fráni ŠRÁMKA Václavu HEJNOVI, z Prahy 23. 3. 1928, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo:4977.

Dopis Fráni ŠRÁMKA Václavu HEJNOVI, z Prahy do Rychnova nad Kněžnou, 6. 5. 1929, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 4981.

Dopis Fráni ŠRÁMKA Václavu HEJNOVI, z Prahy do Rožnavy na Slovensku, 12. 6. 1925, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo:4965.

Dopis Fráni ŠRÁMKA Václavu HEJNOVI, z Prahy, 13. 1. 1927, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo:4971.

Dopis Fráni ŠRÁMKA, Anastázii ZAKOUŘILOVÉ, z Prahy do Sobotky, 18. 3. 1939, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5530.

Dopis Fráni ŠRÁMKA Václavu FRÝBOVI, z Prahy do Sobotky, 19. 12. 1939, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5278.

Dopis Fráni ŠRÁMKA Václavu HEJNOVI, z Prahy 16. 8. 1940, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 4995.

Dopis Fráni ŠRÁMKA, Václavu FRÝBOVI, z Prahy, 15. 3. 1941, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5280.

Dopis Fráni ŠRÁMKA Václavu HEJNOVI, z Prahy do Rychnova nad Kněžnou, 31. 7. 1942, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5008.

Dopis Fráni ŠRÁMKA Václavu HEJNOVI, z Prahy do Rychnova nad Kněžnou, 10. 8. 1942, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5009.

Dopis Fráňa ŠRÁMKA Janu BOUDYŠOVI, Z Prahy do Března u Mladé Boleslavi 19. 1. 1943, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 4927.

Dopis Fráňa ŠRÁMKA Janu BOUDYŠOVI, Z Prahy do Března u Mladé Boleslavi 6. 4. 1944, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 4930.

Dopis Fráňa ŠRÁMKA Janu BOUDYŠOVI, Z Prahy do Března u Mladé Boleslavi 19. 5. 1944, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 4931.

Dopis Fráňa ŠRÁMKA Janu BOUDYŠOVI, z Prahy do Března u Mladé Boleslavi, 26. 3. 1945, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 4936.

Dopis Fráňa ŠRÁMKA Janu BOUDYŠOVI, z Prahy do Března u Mladé Boleslavi, 8. 5. 1945, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 4938.

Dopis Fráňa ŠRÁMKA Janu BOUDYŠOVI, z Prahy do Března u Mladé Boleslavi, 15. 8. 1945, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 4940.

Dopis Fráňa ŠRÁMKA Janu BOUDYŠOVI, z Prahy do Března u Mladé Boleslavi, 22. 10. 1945, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 4944.

Dopis Fráňa ŠRÁMKA Janu BOUDYŠOVI, z Prahy do Března u Mladé Boleslavi, 3. 6. 1946, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 4947.

Dopis Fráňa ŠRÁMKA Janu BOUDYŠOVI, z Prahy do Března u Mladé Boleslavi, 23. 7.1946, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo:4948.

Pohled Fráni ŠRÁMKA, Františku BOROVÉMU, z 5. 9. 1927, ze Sobotky do Prahy, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo 4918.

Dopis (strojopis) Fráni ŠRÁMKA, Františku BOROVÉMU, z 31. 1. 1934, z Prahy do Prahy, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo 4920.

Strojopisný opis dopisu Fráni ŠRÁMKA, V. K. KROFTOVI, z 12. 1. 1946 z Prahy do Prahy, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo 1400.

Opis dopisu Fráni ŠRÁMKA Bohumilu VYDROVI, 7. 4. 1926, z Prahy do Polska, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5854.

Opis listu uveřejněného v časopisu. Slavia, roč. XI, Praha 1952-1955, str.341-347 – Fráňa Šrámek a Polsko, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5854.

Opis dopisu Fráni ŠRÁMKA Miroslavu KREJČÍMU, pořízený dr. Františkem Bařhou, 4. 9. 1929, z Prahy do Prahy, Památník národního písemnictví, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5953.

Opis dopisu Fráni ŠRÁMKA Miroslavu KREJČÍMU, pořízený dr. Františkem Bařhou, 24. 10. 1929, z Prahy do Prahy, Památník národního písemnictví, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5956.

Opis dopisu Fráni ŠRÁMKA Miroslavu KREJČÍMU, pořízený dr. Františkem Bařhou, 31. 3. 1939, z Prahy do Prahy, Památník národního písemnictví, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5958.

Opis dopisu Fráni ŠRÁMKA Miroslavu KREJČÍMU, pořízený dr. Františkem Bařhou, 21. 11. 1940, z Prahy do Prahy, Památník národního písemnictví, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5961.

Dopis Fráni ŠRÁMKA dr. Františku KOŽÍKOVI, z Prahy do Brna, 14. 1. 1939, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5230.

Dopis Fráni ŠRÁMKA dr. Františku KOŽÍKOVI, z Prahy do Brna, 23. 5. 1939, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5232.

Dopis Václava KRŠKA dr. BAŘHOVI, Z 11. 4. 1968, Památník národního písemnictví v Praze, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5480.

Dopis Dr.K.M WALLÓ Fráňovi Šrámkovi, 21. 1. 1948, z Prahy do Prahy, Památník národního písemnictví, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 1348.

Dopis Fráni ŠRÁMKA Janu JAKEŠOVI, z 2. 4. 1922, Z Prahy do Nezdic, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 1373.

Dopis Fráni ŠRÁMKA Janu JAKEŠOVI, z 19. 5. 1922, Z Prahy do Nezdic, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 1375.

Dopis Fráni ŠRÁMKA Janu JAKEŠOVI, z 24.6 1922, Z Prahy do Nezdic, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 1376.

Dopis Fráni ŠRÁMKA Janu JAKEŠOVI, z 27. 8. 1922, Z Prahy do Nezdic, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 1379.

Dopis Fráni ŠRÁMKA Janu JAKEŠOVI, z 22. 9. 1922, Z Prahy do Nezdic, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 1380.

Dopis Fráni ŠRÁMKA Janu JAKEŠOVI, z 26. 2. 1927, Z Prahy do Nezdic, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 1390.

Dopis Fráni ŠRÁMKA Janu JAKEŠOVI, z 5. 12. 1937, Z Prahy do Nezdic, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 1396.

Dopis Fráni ŠRÁMKA Janu JAKEŠOVI, z 22. 9. 1922, Z Prahy do Nezdic, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 1380.

Dopis Fráni ŠRÁMKA Janu JAKEŠOVI, ze 17. 12. 1922, Z Prahy do Nezdic, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 1381.

Dopis Fráni ŠRÁMKA Janu JAKEŠOVI, z 22. 12. 1922, Z Prahy do Nezdic, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 1382.

Dopis Fráni ŠRÁMKA Janu JAKEŠOVI, z 15. 2. 1923, Z Prahy do Nezdic, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 1383.

Dopis Fráni ŠRÁMKA Janu JAKEŠOVI, z 20. 1. 1924, Z Prahy do Nezdic, Národní muzeum, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 1385.

Dopis Fráni ŠRÁMKA Marii KNITTLOVÉ, ze 4. 8. 1927, ze Sobotky do Luhačovic, Památník národního písemnictví, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5931.

Dopis Fráni ŠRÁMKA Marii KNITTLOVÉ, z 3. 9. 1927, ze Sobotky do Prahy, Památník národního písemnictví, Archiv Fráni Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5933.

Dopis Fráni ŠRÁMKA Marii KNITTLOVÉ, z 5. 9. 1927, ze Sobotky do Prahy, Památník národního písemnictví, Archiv Fráňi Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5934.

Dopis Fráni ŠRÁMKA Marii KNITTLOVÉ, ze 17. 12. 1927, ze Sobotky do Prahy, Památník národního písemnictví, Archiv Fráňi Šrámka v Sobotce, inventární číslo: 5937.

9.2. Sekundární literatura:

BURIÁNEK, František. *Fráňa Šrámek, Portréty spisovatelů*. Praha: Československý spisovatel, 1976.

BURIÁNEK, František. *Fráňa Šrámek. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti*. Praha: Nakladatelství Melantrich, 1981.

ČERVENKA, Miroslav a kolektiv. *Slovník básnických knih*. Praha: Československý spisovatel, 1990. ISBN 80-202-0217-X.

DVOŘÁK, Jan. Stříbrný vítr – Kniha a film. *Knihovnička Českého ráje Sobotka*, svazek 20. Vydalo Středisko městské kultury Sobotka, 2003.

FETTERS, Aleš. *Karel Čapek – Fráňa Šrámek: Cesty k přátelství*. Praha: Československý spisovatel, 1987.

FETTERS, Aleš. Přátelé Karel Čapek a Fráňa Šrámek. *Knihovnička českého ráje*. Svazek 19. Sobotka: Středisko městské kultury, 2002.

HEJN, Václav. *Fráňa Šrámek: Listy z Léta*. Hradec Králové: Východočeské nakladatelství, 1966.

HEJN, Václav; HRDLIČKOVÁ-ŠRÁMKOVÁ, Miloslava. *S Fránou Šrámkem po Sobotecku*. Liberec: Krajské nakladatelství, 1957.

HEJNOVÁ, Marie. *Knížka o Milce, život Miloslavy Hrdličkové-Šrámkové*. Hradec Králové: Nakladatelství Kruh, 1985.

HEJNOVÁ, Marie. *Přicházejí, odcházejí. 1877-1977 Šrámek a Sobotka*. Hradec Králové: Nakladatelství Kruh, 1977.

HRDLIČKOVÁ-ŠRÁMKOVÁ, Miloslava. Předmluva In Fráňa Šrámek: *Listy z fronty, výbor z korespondence 1915-1918*, uspořádala M. Hrdličková-Šrámková. Praha: Československý spisovatel, 1956.

JANÁČKOVÁ, Jaroslava. *Příběh tajemného psaní. O pramenech a genezi Babičky*. Praha: Akropolis, 2001. ISBN 80-7304-015-8.

JEDLIČKA, Josef. *České typy a jiné eseje. O politické sentimentalitě aneb Jan Ratkin*. Praha: Albatros Media a.s., 2009.

KNAP, Josef. *Fráňa Šrámek: Postavy a dílo*. Praha: František Borový, 1937.

KNAP, Josef. *Knížka o Šrámkovi*. Praha: F. Borový, 1927.

LENDEROVÁ, M.; KUBEŠ, J. (ed.). *Osobní deník a korespondence - snaha o reprezentaci, autoreflexi nebo (proto)literární vyjádření? Scientific papers of the University of Pardubice, Series C, suppl. 9.* Pardubice, 2004.

LENDEROVÁ, M. *A ptáš se, knížko má ... Ženské deníky 19. století.* Praha: Triton, 2008.

MERHAUT, Luboš a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce.* Díl. 4. S-Ž Sv. 1. S-T/I 4/II, kolektiv autorů. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1670-6.

MOCNÁ, Dagmar; PETERKA, Josef a kol. *Encyklopedie literárních žánrů.* Praha – Litomyšl: Ladislav Horáček – Paseka, 2004, ISBN 80-7185-669-X.

POSLEDNÍ, Petr. *Měřítka souvislostí. Česká a polská literární kultura po roce 1945.* Praha : Euroslavica, 2000. ISBN 80-85494-59-0.

POSLEDNÍ, Petr. *Paměť hor. Z literárního podvědomí východních Čech po roce 1945.* Hradec Králové: Gaudeamus, 2001. ISBN 80-7041-592-4.

9.3. Primární literatura:

BOUDYŠ, Jan. *Zvěstování: básně*. Edice Českého ráje, svazek 4. Sobotka: Leopold Lažan, 1940.

ŠRÁMEK, Fráňa. *Kus krásného snu Básně a dramata*. Praha: Československý spisovatel, 1977.

ŠRÁMEK, Fráňa. *Tělo*. Praha: Mladá fronta, 1968.

ŠRÁMEK, Fráňa. *Past*. Praha: Lidové nakladatelství, 1970.

ŠRÁMEK, Fráňa. *Stříbrný vítr*. Praha: Fr. Borový, 1920.

ŠRÁMEK, Fráňa. *Měsíc nad řekou*. Praha: Artur, 2006.

ŠRÁMEK, Fráňa. *Splav*. Praha: Československý spisovatel, 1968.

ŠRÁMEK, Fráňa. *Léto*. Praha: Fr. Borový, 1941.

ŠRÁMEK, Fráňa. *Ostrov velké lásky*. Praha: Fr. Borový, 1941.

ŠRÁMEK, Fráňa. *Křižovatky*. Praha: Československý spisovatel, 1954.

ŠRÁMEK, Fráňa: *Když léto přihrává Léto – Plačící Satyr – Měsíc nad řekou*. Praha Fr. Borový, 1944.

ŠRÁMEK, Fráňa. *Listy z fronty: Výbor z korespondence 1915-1918*. Uspořádala Miloslava Hrdličková-Šrámková. Praha: Československý spisovatel, 1956.

ŠRÁMEK, Fráňa. *Listy z léta: Výbor z korespondence Miloslavě Hrdličkové-Šrámkové*. Uspořádal Václav Hejn. Hradec Králové: Východočeské nakladatelství, 1966.

10. Přílohy

Seznam příloh:

1. Dopis Fráni Šrámka Soboteckým dětem, z Prahy do Sobotky z 22. 2. 1927, v němž děkuje za přání k jeho 50. tým narozeninám, strana 1
2. Dopis Fráni Šrámka Soboteckým dětem, z Prahy do Sobotky z 22. 2. 1927, v němž děkuje za přání k jeho 50. tým narozeninám, strana 2
3. Dopis Fráni Šrámka Soboteckým dětem, z Prahy do Sobotky z 22. 2. 1927, v němž děkuje za přání k jeho 50. tým narozeninám, strana 3
4. Dopis adresovaný Václavu Hejnovi, z 30. 3.1923
5. Obálka dopisu adresovanému Václavu Boudyšovi v roce 1945
6. Obálka dopisu adresovanému Marii Knittlové, ze Sobotky do Luhačovic, z 9. 8. 1927
7. Fotografie Fráni Šrámka, kterou zaslal Marii Knittlové
8. Dopis adresovaný Marii Knitlové, ze Sobotky do Prahy, 5. 9. 1927

1. Dopis Fráni Šrámka Soboteckým dětem, z Prahy do Sobotky z 22. 2. 1927, v němž děkuje za přání k jeho 50. tým narozeninám, strana 1

Drahé Sobotecké děti,

prečete sem si Váš sněženě prostý pozdrav, který pře mi poslal k padesátým narozeninám, přečete sem si pod ním řádku jmen - a co byste řekli, co jsem učinil potom? Čte jsem Váš pozdrav s podepsanými jmény znovu. A zase znovu. Několikrát. Pomyšlete si patrně, že jsem asi nějaký špatný čtenář a natožil kvótu; když musím několik prostých slůvek číst několikrát, abych jim přišel na kloub. Kdyby jen to bylo několik prostých slůvek! Uložili jste mi však pod ně, nevědouce o tom, jakýsi krásný dárek, který jsem musil slovo dojata obracejí v ruku, tak mi byl milý. Rád bych Vás to vyložil.

Představte si tedy, že Sobotka byla první kouskem světa, který jsem spatřil. Když mne maminka vynesla na první procházku, snad už tehdy skamarádily se mé oči s Humprechtem, aby s ním potom již nikdy kamarádit nepřestaly. V Sobotce jsem učinil svůj první krůček a první velká dálka, kterou jsem urazil, byla asi cesta napříč soboteckým náměstím, abych se dostal z radničního portálu

2. Dopis Fráni Šrámka Soboteckým dětem, z Prahy do Sobotky z 22. 2. 1927, v němž děkuje za přání k jeho 50. tým narozeninám, strana 2

k babičce naproti. Trochu blížě měl jsem již k strýci
Píckovi, jehož kupecký krám v téže podloubí
vábil mne lahodou mnohou. A předsotě si, jaké
děti, poslyše, že to byla sobotecká škola, v níž jsem
pocel zápoliti s první číslicou - a pochopíte asi
již, proč mi Vaši pozdrav zazněl tak důvěrně
a k sídci.

Onu mne potom odvál dále oš rodného koutu;
ale vraceti se k němu nikdy jsem nepřestal. To
pouto drželo pevně. Šetřelo se lety, naopak, utu-
kovalo se ještě. Jak léta bývají, tráva domoviny
hleděla na mne očima stále hlubšíma a tajemněj-
šíma. Ba, drahé děti, tajemnějšíma! Největším krás-
ným tajemstvím kováří k nám hlas domoviny, vo-
lají nás k věrnosti a sbruzují nás, lidi a věci
těchto rodného kouta. Je štěstím tomuto hlasu naslou-
šat, je štěstím vyposlouchávat, co asi kováří. Když
je mi lokot štěstí ještě popřáno! Když je popřáno, mlá-
di přáteli, Vám všem a nejvíce tehdy, až dorostete v
muže a ženy! Ať k jakémukoliv dílu potom povo-
láni budete, tento hlas bude Vám dobrým vůdcem
a dobrým těšilelem

V jeho ~~hlasu~~ ^{jménu} přihlásili jste se nyní ke mně a zpi-
sobili jste mi tím srdečnou radost. Ano, náležím k
Vám, náležíme k sobě, a věřuji Vám, že jste mi

3. Dopis Fráni Šrámka Soboteckým dětem, z Prahy do Sobotky z 22. 2. 1927, v němž děkuje za přání k jeho 50. tým narozeninám, strana 3

to připomněli, i když jsem to věděl. Posílám vám
všechny, jako vždy, srdečně!

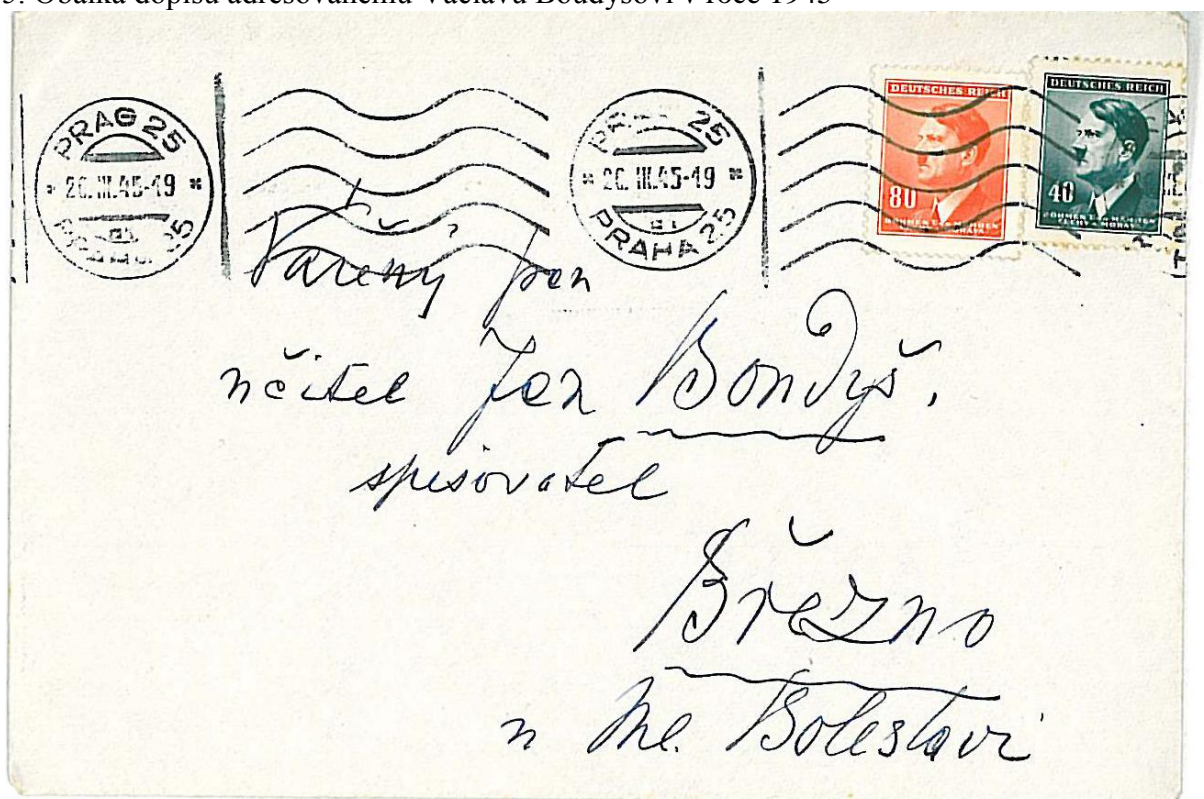
Váš přítel
Fráňa Šrámek

V Praze, 22. února 1927

Milý příteli,
Jste to ale tradiční z^{ím} s^{ím} těmi
svými ráhouchy a veličinami po-
zdravy; nemám jinde ničeho proti
nim, jsou mi milé, ale teď mi se
žádá tvěm, že Vám takle stručně
a zkratčeni formou přichází neob-
čejně vhod, připomíná Vás z^{ím} z^{ím}
rozprávkou se šitěji uz^{ím} dřívším pra-
pím. Nu, nic ve světě, to je je-
taz, řeči, malé šlehatí pomláz-
čova metičlon, dlouho se po něm
dřbatí nemůžete. A v úterý po svátek

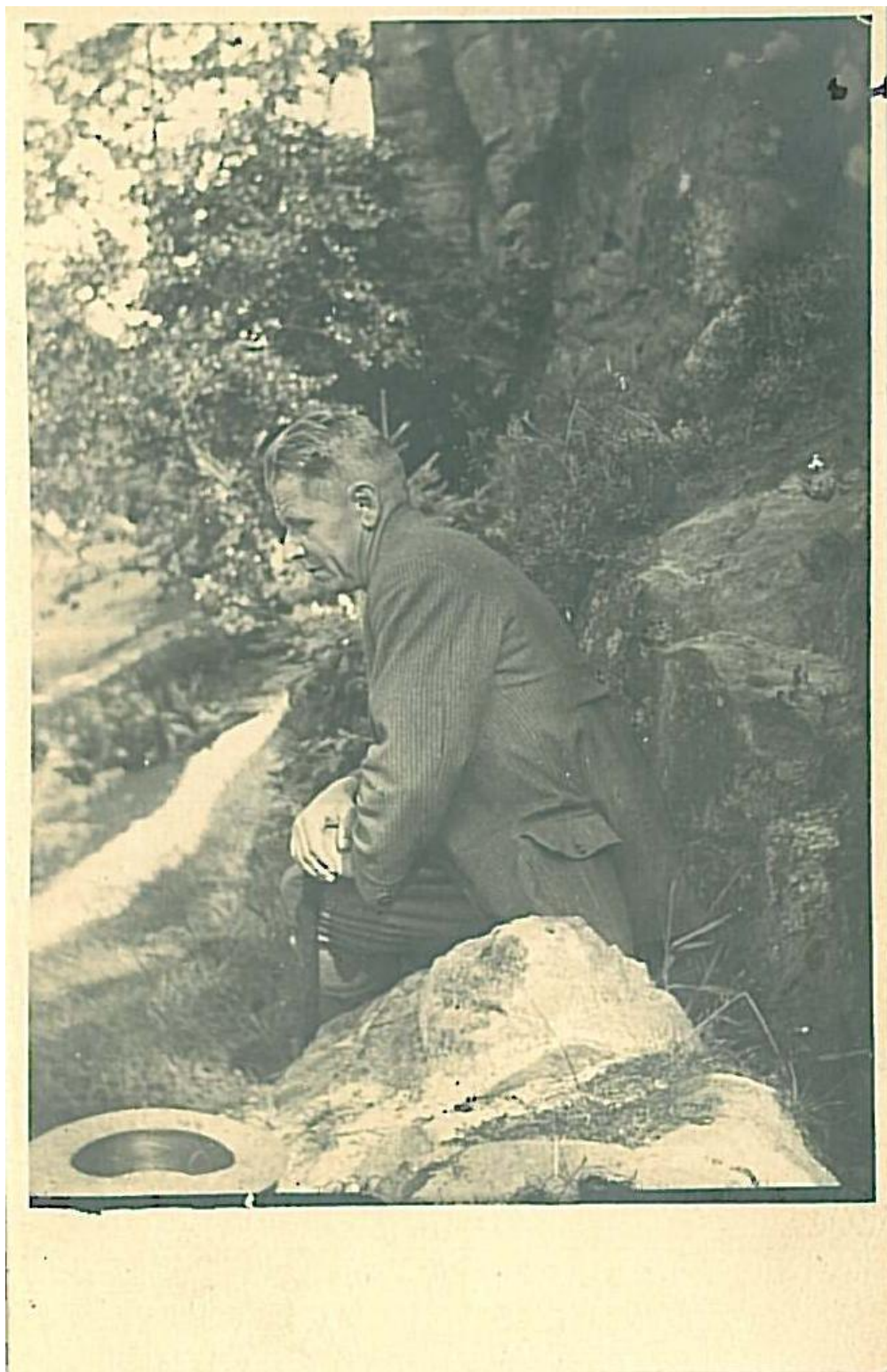
5. Obálka dopisu adresovanému Václavu Boudyšovi v roce 1945

6. Obálka dopisu adresovanému Marii Knittlové, ze Sobotky do Luhačovic, z 9. 8. 1927

7. Fotografie Fráni Šrámka, kterou zaslal v jednom z 13 dopisů Marii Knittlové

v Sobotce, 5. Zář 1927

Maneko Kalomá,

musch to být opravdu jen čtyři řádky, které
ji mi dnes postala, ani o chvilu více? Slyším
ovšem, že mi jsi skáceli do ruce: Ne vědět je
příce řekl, že si napíšeme jen dvě. Vím, vím,
řekl jsem; mea culpa, já jsem tulpa. Měl jsem
příce vědět, že budu mít trochu větší klavír, než
abych jej nechtělhotil poněkud čtyřmi řádky;
že bych chtěl od Tebe nejraději celou skladbu bez
aspoň na desíti stránkách a na těch desíti strán-
kách Tebe celou, všechno, všechno, co se s Tebou
dělá od okamžiku, kdy jsi v Sobotce vstoupil
a jsi nemohl. A více byste si, klavíři styčka,
již nepřál? Nemáte tančeka přiblížit tak sebe,
živou, aby ism sročila z otálek rovnou klenem klen?
Já sám klavířisty znám, nie by proti takové
žesilce nenamítal.

Muze, když jsem otevřel svůj dopis a našel
v něm pouze čtyři řádky, bylo mi to příliš málo.

Resumé

As the depth of my studies of the works of Fráňa Šrámek grew, my increasing comprehension led me to a very surprising discovery. First was the broad dimension of his works, the very extensive quantity of letters and the diversity of subjects he covered. Gradually, I focused on certain aspects of his work, as a result of which I managed to obtain a closer understanding of some of the stages in Fráňa Šrámek's life and the foundation of his literary works.

Briefly in the first chapter, I track the life of Fráňa Šrámek through the continuum of his poetry, prose and dramatic creations. Gradually I comprehended his most important art, depicting his literary evolution; I explain his relation to his birthplace, Sobotka, which is of fundamental importance to all his creations.

The second chapter opens with the concept that letters are really a literary genre in their own right and certainly can have artistic merit. As an example, to support this, I refer to *Korespondence Boženy Němcové*.

Next I studied those parts of Fráňa Šrámek's correspondence published so far. *Listy z fronty* explains the Great War, what happened and also his love for Milka Hrdličkova, to whom they were addressed. *Listy z léta*, also written to Milka Hrdličkova, have a happier tone, this time from his holiday stay in Sobotka; he wrote of his daily life, some unusual events and about the theatre, which he was doing, based on his writings, with students from Sobotka.

The next section of my studies describes the friendship of two exceptional writers — Fráňa Šrámek and Karel Čapek.

The third chapter concerns correspondence related to Sobotka from the years before 1938, when most of Fráňa Šrámek's letters were addressed to Václav Hejna, to whom he confides his love of Sobotka's nature as well as providing information about his writings and theatrical activities.

The following chapter concerns the historical changes in 1938, when Fráňa Šrámek's mother died and, shortly thereafter, World War II started. After 1938, Fráňa Šrámek stopped visiting Sobotka and correspondence became the basis for his communications with his friends there. Gradually he describes his political situation, which is strongly inferred in his letters. Often we were informed of the lack of groceries which his close friends remedied by sending packages to Fráňa Šrámek from Sobotka. It was with particular happiness that he received packages from Sobotka containing liquid sustenance!

A reflection of Fráňa Šrámek's creative works is given in the next chapter, in which I focus on the success of his works in Poland and his next creative processes. Long way to *opera Léto* featured letters to Miroslav Krejčí. There is a single reference concerning the creation of *Stříbrného větru* in correspondence with František Kožík, who created the radio play *Silver Wind*.

Last but not least is the work associated with the film production of *Silver Wind*, which was developed by the director Václav Krška. Some interesting facts are available in letters exchanged with publishers.

Fráňa Šrámek's work reveals his associations with Šumava — through letters with his friend Jan Jakeš to whom he describes the information that attracted my attention by its variety and colourfulness — for the example the picture theatre interpretation of *Plačícího Satyra* with its lyric descriptions in the scenery which convey the feeling of death.

Most satisfying to me was Fráňa Šrámek's correspondence with Marie Knittlová, which I analyse in some detail in the last chapter; this correspondence takes us into the private life of the writer and reveals unpublished letters from Marie Knittlová, whom he met in Sobotka, during the theatre production of *Léta*, and in which she played the rôle of Stáza.

This work opened a new theme — Šrámek's correspondence, which it reveals to the public. As a result of my studies for this work on Šrámek, I was inspired to pursue further research — to unearth the answers to his letters and to yield further analysis.